

TAMARA BIRSANU

Conf. univ. dr.in Psihologie

***INDICATII METODOLOGICE
IN EXAMINAREA SI
CORECTIA DEFICIENTILOR
IN DEZVOLTARE LA COPIII
PRESCOLARI SI SCOLARI***

BUCURESTI-2019

PREFATA

Diagnosticarea la timp și cât mai corectă a abaterilor de la cursul firesc al evoluției psihice este extrem de importantă, reprezentând șansa copilului de a compensa anumite neajunsuri printr-o educație adecvată, realizată în cadrul unei instituții specializate.

La noi în țară diagnosticarea copiilor cu nevoi educaționale speciale și îndrumarea lor către instituțiile de învățământ special face obiectul activității Comisiei de Expertiză Generală. Activitatea comisiei se adresează copiilor care prezintă din punct de vedere psihic și comportamental *abateri negative de la normă*. În urma unor examinări complexe (psihologică, pedagogică și medicală) se întocmește un raport care cuprinde diagnosticarea stării copilului și recomandări, dacă este cazul, privind instituția specială în care acesta să fie încadrat. Există cazuri în care copilul adus la comisie în vederea expertizei este găsit apt pentru începerea ori continuarea activității în instituțiile obișnuite. În această situație se află cel mai adesea acei copii al căror mediu afectiv este marcat de dezordine, lipsă de interes și afecțiune; totodată responsabilă pentru această situație poate fi lipsa unei metode corecte de abordare a acestor copii.

De-a lungul timpului s-au definit limitele pentru încadrarea în diverse categorii a valorii coeficientului de inteligență (inclusiv grade de retard mintal) și s-au construit instrumente de testare a nivelului coeficientului de inteligență și de surprindere a cauzelor mai largi care îl determina. Cum instrumentele pare că nu sunt niciodată perfecte, ci întotdeauna perfectibile, lucrarea de față, prin caracterul pronunțat aplicativ și diversitatea materialului de lucru, se vrea a fi un ajutor practic, în examinarea psiho-pedagogică a copiilor, atât a celor care se prezintă la Comisia de Diagnosticare și Triaaj cât și a celor care vin la cabinetul psihologului.

Lucrarea este compusă din două părți. În prima parte sunt expuse metode generale de investigare psiho-pedagogică, iar a doua este compusă din 129 de planșe cu material necesar testării, fiecare planșă fiind însoțită de explicații atât de ordin metodologic, cât și teoretic, menite să indice valoarea diagnostică a exercițiului propus.

Prima parte a lucrării își găsește justificarea în credința autorilor în plurideterminarea parametrilor fiecărei caracteristici psihologice și ca atare în necesitatea considerării în momentul testării a acelor condiții care o pot distorsiona.

Totodată, conștienți fiind de posibilitatea instalării la copii a unei atitudini negative față de unele materii, determinată de permanenta nereușită și ca atare, existența unui cerc vicios: nereușită – atitudine negativă – nereușită exercițiile propuse se doresc noi și incitante, făcând însă apel la interesele și contexte familiare copiilor.

Până la începutul examinării psiho-pedagogice propriu-zise a copilului, membrii comisiei de diagnosticare sau consilierul școlar trebuie să cunoască următoarele documente pedagogice: caracterizarea școlară, caietele copilului, desenele sau modelajele lui în plastilină.

Cunoașterea caracterizării pe care învățătorul o face copilului cât și a produselor activității acestuia permite planificarea examinării în așa mod încât să fie luate în considerație atât particularitățile actuale de personalitate cât și posibilitățile de dezvoltare. În acest sens este important ca exercițiile propuse să fie recepționate și executate fără un efort psihic semnificativ. De exemplu, copiii cu stagnări vizibile în dezvoltare sau care nu pot vorbi ori nu aud sunt examinați cu ajutorul materialelor vizuale.

Examinarea copilului începe chiar din primele momente după ce intră în încăperea unde are loc examinarea; înregistrarea primei lui reacții la anturaj (interes, indiferență, frică, dorință sau refuz de a intra în contact cu examinatorul ori cu diversele obiecte din încăpere) va constitui, alături de observarea modului de executare a exercițiilor propuse, un element decisiv în întocmirea fișei de evaluare.

Dat fiind că o anumită stare de tensiune este normal să apară, una dintre metodele de relaxare a atmosferei este jocul liber. Acest moment de „dezamorsare” aduce cu sine dincolo de beneficiile în planul relațional examinator - subiect, informații importante, permițându-le membrilor comisiei ori psihologului să-și facă o părere

despre creativitatea copilului, abilitățile lui motorii și încă o dată să observe caracterul reacției lui emoționale. Unii copii reacționează la jucării cu o bucurie vădită, alții se comportă mai reținut. Unii încep să se joace cu jucăriile care le-au plăcut, alții la întâmplare. Totodată examinatorii trebuie să observe cât de stabil este interesul față de jucării și dacă acțiunile legate de ele sunt rezonabile. Este important de menționat dacă copilul apelează ori nu la întrebări în timpul jocului.

O altă modalitate de „spargere a gheții” poate fi o activitate creativă cum ar fi desenul. Este necesar de menționat dacă copilul poate desena pe o temă aleasă de el și dacă interesul față de activitatea începută este stabil. Totodată analiza desenului poate fi un material prețios atât pentru stabilirea dezvoltării intelectuale și afective a copilului, cât și în stabilirea diagnosticului diferențial în unele stări patologice ca epilepsie, schizofrenie etc..

Desenele copiilor care prezintă stagnare în dezvoltare mentală prezintă caracteristici particulare în funcție de gradul de retard. Debili nu sunt în stare să deseneze pe diverse teme alese de ei înșiși; se abat de la tema aleasă și completează desenul cu imagini care nu au nicio legătură unele cu altele, fiind lipsite de logică. Rareori astfel de copii în timpul desenului se folosesc de diverse culori.

Tematica desenelor oligofrenilor este foarte restrânsă, desenele efectuate referindu-se cel mai adesea la aceeași temă. Acțiunea sau obiectele din desen nu se potrivesc unele cu altele. La executarea desenului ei folosesc una sau două culori. Totodată nu sunt atenți în timpul desenului și se arată practic indiferenți față de rezultatul activității lor.

Copiii cu imbecilitate profundă nu pot executa imagini de obiecte după obiecte date. Nu sunt capabili de concentrarea atenției, pe care o mută indiferent de la lucruri, cel mai adesea rămânând în stare de prostrație.

Trebuie spus că desenul, ca și joaca de altfel, sunt mai naturale în cazul în care examinatorii se prefac că sunt preocupați de altceva. Trebuie să i se dea posibilitatea copilului de a se afla singur cu sine însuși. Conversația trebuie începută numai după ce el se va liniști și va începe să pună singur întrebări. Ea poate fi începută cu întrebarea

de-a ce se joacă ori ce desenează în acest moment, ce culori au creioanele de care se folosește și altele.

E necesar de reținut că în timpul conversațiilor pot fi obținute informații importante referitoare la eventualele cauze socio-economice ale abaterilor în dezvoltarea copilului, cât și a dificultăților în arii specifice. De aceea conversația trebuie să fie bine planificată, cu un scop bine determinat. În timpul conversației se recomandă stabilirea exactă a:

a) imaginii copilului despre sine, familia lui, rudele apropiate, numele lui de familie, vârsta și capacitatea lui de a diferenția familia de vecini, rude și altele;

b) raționamente elementare despre timp (repartizarea pe ore, raportul dintre ele și altele) și fenomenele naturii (capacitatea de a deosebi anotimpurile după fenomenele lor de bază, noțiuni despre tunet, fulger și altele);

c) posibilitatea de a se orienta în spațiu (noțiunea de „departe”, „aproape”, „stânga”, „dreapta”, „sus”, „jos”);

d) cultura generală ilustrată în informații despre țară, evenimente importante, personalități publice. Aici sunt menționate numai câteva din informațiile care pot fi determinante în conversația cu copilul.

Ordinea în care sunt puse întrebările rămâne la latitudinea examinatorilor.

După stabilirea contactului necesar cu copilul examinat se poate trece la propunerea exercițiilor.

Însușirea instructajului și scopul exercițiului

Înainte de executarea exercițiilor, copilului i se face un instructaj cu privire la maniera de rezolvare a sarcinii (ce se cere, regulile care trebuiesc respectate – de exemplu, un exercițiu care trebuie rezolvat în patru pași pentru a-și atinge scopul și a surprinde caracteristicile vizate). De fiecare dată este importantă stabilirea disponibilității și capacității copilului de a recepta instructajul. Copiii sănătoși ascultă atent instrucțiunile și în caz că nu le înțeleg cer să fie repetate. Cei cu retard mintal, care nu dispun de stabilitatea atenției sau care nu au suficientă capacitate de muncă nu

acordă atenția cuvenită instrucțiunilor și încep să execute exercițiile la întâmplare. Este important să notăm de ce tip și de câte instrucțiuni a avut nevoie un copil până a reușit să rezolve corect o sarcină. Sunt situații în care copiii cu intelect bine dezvoltat să nu aibă nevoie de nicio instrucțiune. De exemplu, dacă li se prezintă o imagine cu decupaje (vezi anexele 26, 27), după care decupajele se scot și sunt repartizate aleatoriu lângă desen, copiii normal dezvoltați intelectual reasează decupajele la locul lor inițial. De asemenea, dacă se prezintă imaginile din anexele 44, 45 care ilustrează situații absurde, un copil sănătos înțelege că sarcina sa este de a indica caracterul irațional al elementelor imaginii. Copiii bolnavi au nevoie de sarcini expres formulate în acest sens; în primul caz „pune la loc”, în al doilea caz „spune ce nu-i corect în desen”; uneori este nevoie chiar ca un membru să rezolve un exercițiu model.

Este importantă stabilirea capacității copilului de a înțelege sau nu instrucțiunile propuse. Cei cu retard intelectual în cele mai multe cazuri nu le înțeleg, din acest motiv neputând rezolva sarcina în mod corespunzător. În afară de aceasta este necesar să se stabilească cât de mare este interesul față de activitatea propusă și dacă efortul depus este constant și pe măsura sarcinii.

Indicii ale unor probleme de natură intelectuală ori de personalitate pot fi considerate lipsa de sistematizare, acțiunea haotică sau incapacitatea de a lucra după exemplificare. Astfel de abateri pot fi întâlnite și la copiii cu dezvoltare intelectuală medie și deasupra mediei chiar, dar în cazul celor cu retard intelectual ele sunt mult mai frecvente și mai greu corectate de copil, chiar după intervenția examinatorului.

Este necesar să se stabilească prin ce metode rezolvă copilul exercițiile propuse. Copiii dezvoltați normal intelectual încearcă să găsească metode originale și economice, ceilalți activează de formă sau inadecvat. Unii copii sunt tot timpul atenți, alții se sustrag și obosec repede. În al doilea caz trebuie stabilit ce anume influențează caracterul activității: incapacitatea de concentrare sau oboseala care se instalează rapid.

Un moment important este stabilirea faptului dacă copilul poate, când este necesar, să se folosească sau nu de ajutorul acordat. Cu cât este mai mare această capacitate, cu atât nivelul lui intelectual trebuie considerat a fi mai adecvat vârstei cronologice. Nivelul și caracterul ajutorului pot fi diferite. De exemplu, copilului i se

citește un text acesta având ca scop însușirea lui. Câteodată este necesară citirea repetată, în alte cazuri sunt folosite întrebări de concretizare. Copiii sănătoși reacționează la ajutor și sunt în stare să se folosească de acesta și la exercițiile asemănătoare. Cei bolnavi au nevoie de un ajutor considerabil, care însă nu duce cu necesitate la un rezultat considerabil îmbunătățit.

Reacția copilului la rezultatele activității

De obicei, copiii cu intelect normal sunt în stare să-și aprecieze lucrul executat. Ei se bucură de rezultate și se indispen când greșesc.

Unii copii cu deficiențe în comportament demonstrează intenționat indiferență față de lipsa realizărilor necesare.

Copiii cu nivel de debilism nu sunt în stare să aprecieze rezultatele muncii lor, însă nu sunt indiferenți la nota pe care le-o acordă examinatorii.

Copiii a căror dezvoltare intelectuală atinge doar nivelul „imbecilitate” nu sunt în stare să-și aprecieze munca și sunt indiferenți la părerea celor din jur.

Reacția generală emoțională la examinare

Copiii sănătoși exprimă în timpul examinării o reacție normală de rușinare și de curiozitate. Indiferența în timpul examinării și atitudinea prea familiară față de membrii comisiei se întâlnesc cel mai adesea la copiii care prezintă retard mintal. La fel, starea de euforie poate fi considerată ca reprezentând semn al retardului și chiar simptom al unei boli psihice în funcție de corelarea cu alte elemente diagnostice. Este important pentru acuratețea expresiei emoționale a copilului, ca examinarea să aibă loc într-un cadru liniștit și securizant, în acest sens fiind indicat ca examinatorii să discute cu copilul pe un ton de bunăvoință și calm.

PARTEA A II-A

EXAMINAREA PSIHO-PEDAGOGICĂ PROPRIU-ZISĂ

I. Cu ajutorul obiectelor tridimensionale

Pentru examinarea copiilor se folosesc materiale diverse, unele tridimensionale, care permit copiilor manipularea lor fină și altele bidimensionale, fișe cuprinzând diverse exerciții ori ilustrând imagini statice ori dinamice din realitate.

Din prima categorie, s-au dovedit foarte bine „primate” de copii, la îndemâna oricărui psiholog examinator și totodată cu valențe diagnostice în ce privește calitățile psihice și motorii ale copiilor: bețișoarele colorate, piramida de inele și „cutia poștală”. Aceste trei materiale de testare permit aprecierea cunoștințelor referitoare la categoriile „sus”, „jos”, „mare”, „mic”, „formă”, „mărime”, precum și a celor despre culori. Totodată ele permit surprinderea atât a motricității grosiere și cât și celei fine a copilului.

I.1. Construirea piramidei din inele

Se așează axul piramidei cu toate inelele scoase în fața copilului și i se cere acestuia să le introducă pe ax, așa încât să obțină o piramidă fie cu baza mare jos, fie cu vârful în jos.

Instrucțiunile pot fi următoarele: „*Introdu inelul cel mai mare și în ordine descrescătoare celelalte inele*” sau „*introdu inelul cel mai mic și în ordine crescătoare celelalte inele*.” Aceasta ne permite să constatăm dacă copilul are noțiuni de bază cum ar fi cele despre mărimea obiectelor. Totodată, dându-i-se sarcini: *Dă-mi inelul roșu /verde/ albastru* ori *Dă două inele, pune patru inele* se pot determina capacitatea de a diferenția culorile, precum și cea de a număra.

Copiii de până la cinci ani li se oferă o piramidă de patru inele. Copiii mai mari de cinci ani li se oferă piramidă cu mai multe inele.

I. 2. Bețișoare colorate

Bețișoarele se folosesc în aceleași scopuri ca și piramida. În fața copilului se repartizează șase bețișoare: trei de culoare roșie și trei albe. Li se atrage atenția asupra ordinii de apariție a culorilor R.A.R.A.R.A. și li se cere „construiește un gărduleț la fel”. După rezolvarea primei cerințe îi este oferită copilului o nouă variantă compusă din 9 bețișoare în ordinea următoare: R.A.A.R.A.A.R.A.A., cerându-i-se același lucru ca mai înainte. În final i se propune o a treia variantă de 10 bețișoare: R.A.R.A.A.R.A.R.A.A.

Cu ajutorul acestui exercițiu se stabilește spiritul de observație al copilului, orientarea spațială, capacitatea de concentrare a atenției, interesul față de executarea exercițiului, atitudinea față de reușitele și nereușitele sale. Cercetările psihologice arată că subiecții cu intelect normal folosesc modelul pentru a se ghida în construcția propriului „gărduleț”, își descoperă greșelile și le repară comparând succesiunea aranjamentului propriu cu cel al modelului, se implică afectiv în rezolvarea sarcinii, trăiesc vizibil atât succesul cât și insuccesul.

Trebuie subliniat că cea de a treia variantă a exercițiului este foarte complicată pentru copii în general, indiferent de existența ori inexistența unor deficiențe intelectuale. Totuși, spre deosebire de copiii cu retard mental, ceilalți încearcă să determine neregularitatea repartizării bețișoarelor și au emoții când greșesc.

Copiii cu retard mintale întâmpină greutăți la recepționarea instrucțiunilor și foarte des execută acest exercițiu fără a fi înțeles cererea formulată de examinator; ca urmare aranjează bețișoarele la nimereală necomparând succesiunea distribuției lor cu cea din model.

Cei cu ușor retard acționează stereotip. Execută corect primul exercițiu, dar începând cu al doilea folosesc experiența anterioară într-un mod neschimbat, aplicând același principiu (al alternanței unu la unu) de repartizare a bețișoarelor.

I.3. Completarea cu diferite obiecte și corpuri geometrice a „cutiei poștale”

„Cutia poștală” reprezintă o cutie cu dimensiuni 20X15 cm din lemn sau plastic, pe capacul căreia sunt confecționate niște găuri de formă geometrică: pătrat, triunghi, dreptunghi, semicerc. Conform instrucțiunilor copilul trebuie să introducă figurile geometrice în lădiță, prin spațiile corespunzătoare lor de pe capac.

Acest exercițiu permite examinerilor determinarea capacității de concentrare a atenției, spiritului de observație, caracterului logic al modalității de executare a exercițiului precum și îndemânării copilului.

Copiii mai mari de cinci ani care sunt dezvoltăți normal din punct de vedere intelectual acționează pe baza măsurării, suprapunerii vizuale. Numai unii din ei la această vârstă recurg la probare, încercând să introducă cercul în orice gaură a lădiței fără a lua în considerație forma ei.

Copiii de 5 ani care prezintă însă retard mintal încearcă cu forța să împingă corpurile în lădiță, prin spațiile necorespunzătoare. Până și la vârsta de 7-8 ani ei acționează prin metoda probării. Numai la unii din ei apare logica suprapunerii.

II Cu ajutorul fișelor

În timpul examinării psiho-pedagogice amănunțite sunt folosite fișele. Conținutul fișelor este de trei tipuri: doar desene; desene asociate cu texte, doar texte. Un număr de fișe este folosit la cercetarea proceselor psihice, cu ajutorul altora se stabilesc particularitățile sferei de voință și emoționale a personalității, iar ultimele permit stabilirea nivelului de cunoștințe școlare.

La alegerea fișelor este luat în considerație scopul examinării. În unele cazuri este destul să se prezinte 4-5 fișe. Fișele care vor fi utilizate pentru o examinare sunt notate în planul de examinare. Acest plan se stabilește pornind de la datele anamnestice corespunzătoare. De exemplu, în acele cazuri când este necesar să stabilim nivelul de

atenție, particularitățile memoriei se va face apel doar la acele fișe care pot surprinde nivelul de dezvoltare a acestor procese.

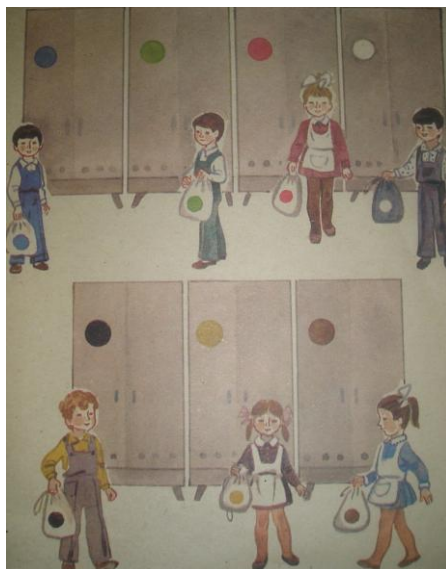
Mai jos sunt indicate metodele de lucru cu fiecare fișă din anexă.

Primele 11 fișe urmăresc stabilirea nivelului de dezvoltare a unor procese psihice senzoriale.

Determinarea calității percepției culorilor, formelor

Fișa 1

În fața copilului este așezat desenul cu imaginea unei situații familiare lui: copiii au venit la grădiniță și trebuie să pună hainele în dulăpioare. Pe fiecare dulăpior este desenat un cerculeț de o anumită culoare căruia îi corespunde un cerculeț asemănător pe rucsacul unui copil. Se formulează următoarele cerințe: *arată în ce dulap își va pune sacul fiecare copil, arată cerculețul roșu, albastru, alb, verde, negru, galben, spune ce culoare are acest cerc* (i se indică un anumit cerc). În funcție de capacitatea copilului de a răspunde sau nu corect cererilor adresate de examinatori se determină măsura în care acesta cunoaște culorile și concentrarea atenției capacitatea lui de a identifica elementul comun dintre două obiecte - dulăpior și sac - și de a le pune în relație logică pe baza acestei asemănări.

Fișa 2

În fișă sunt desenate cercuri de culori și nuanțe diferite. Copiii sunt rugați să denumească culorile și nuanțele lor. Trebuie ținut cont la acest exercițiu de faptul că deficiențele vizuale pot împiedica rezolvarea lui corectă fără a intra în discuție o problemă de ordin intelectual.

Dat fiind că la copiii cu deficiențe mintale capacitatea de diferențiere a culorilor se formează mai târziu, incapacitatea de rezolvare a acetui exercițiu începând cu vârsta de 5 ani constituie indiciul unor astfel de deficiențe. Copiii cu deficiențe grave în dezvoltarea mintală nu deosebesc nuanțele și confundă denumirile culorilor de bază chiar și la vârsta de 7-8 ani.

Percepția formei

Fișa 3

Copilului i se prezintă un desen în care, pe fiecare din dulăpioarele pentru încălțăminte și pentru haine este desenat câte o figură geometrică. Aceleași figuri sunt desenate și pe săculețe. Copilului i se adresează următoarea întrebare: *În ce dulăpior își va pune săculețul fiecare copil?*

Răspunsul oferă posibilitatea determinării capacității copilului de a face legătura dintre obiecte pornind de la asemănarea formală a unor elemente ale acestora. De asemenea se determină măsura în care copilul cunoaște figurile geometrice: pătrat, cerc, dreptunghi, romb. Cerința poate fi formulată fie indicând denumirea formei geometrice care se dorește să fie arătată de copil (*arată care copil are desenat pe săculeț cerculețul, care pătratul, care triunghiul*), fie cerându-i-se copilului să spună ce formă geometrică reprezintă o anumită figură (*spune ce este desenat pe acest săculeț?*). În baza răspunsurilor primite se poate stabili dacă copiii dispun ori nu de reprezentarea formelor geometrice de bază: cerc, pătrat, romb, dreptunghi.

De obicei copiii la 4-5 ani, cu intelect normal, știu să găsească obiectele pe baza asemănării lor. La 4-5 ani știu să denumească figuri ca cercul, pătratul și triunghiul. Copiilor cu deficiență mintală le reușește acest lucru mult mai târziu. Chiar și la vârsta școlară mică confundă denumirile obiectelor geometrice și au greutăți în stabilirea mulțimii de obiecte asemănătoare. Copiii de 7-8 ani care prezintă retard intelectual profund, de regulă nu se descurcă cu execuțiul de mai sus.

Fișa 4

În fișă sunt desenate câteva perechi de obiecte asemănătoare (două mere, doi puișori etc). Obiectele din pereche se deosebesc între ele prin mărime (măr mare și mic etc). Pentru a stabili măsura în care copilul operează cu această categorie i se cere: *Arată peștișorul mic; arată puișorul mai mare*. Incapacitatea de a rezolva această sarcină la vârsta de 4 ani, vorbește despre întârziere în dezvoltarea intelectuală.

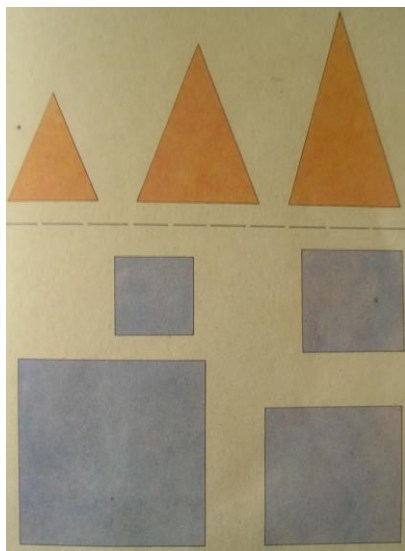

Fișele 5,6

În fișa 5 sunt desenate 5 cercuri de mărimi diferite, iar în fișa 6 patru pătrate și trei triunghiuri. Înainte de examinare, figurile geometrice se taie și se lipesc pe cartonașe. Copilului i se propune să aranjeze figurile geometrice pe măsura creșterii sau descreșterii mărimii lor. Cerința se formulează astfel: *Pune pătratele de la mare la mic, pune cercurile de la mare la mic*. Ulterior copilul este rugat să indice care este cel mai mare/mic cerculeț, triunghi etc.. Cu ajutorul acestor fișe se studiază percepția dimensiunilor și cunoașterea diferenței dintre mare și mic, precum și capacitatea determinării obiectelor de aceeași dimensiune sau de dimensiuni diferite.

Copiii fără întârzieri în dezvoltarea intelectuală operează cu categoria „mărime” de la 2,5- 3 ani; la 4-5 ani aranjează fără mult efort obiectele conform mărimii lor. La compararea obiectelor după proprietăți ca: îngust - lat, înalt-scurt, cei cu deficiență mintală ușoară întâmpină greutăți chiar și la 7-8 ani, în timp ce cei cu retard intelectual profund întâmpină greutăți în realizarea diferențierii după aceste criterii până în jurul vârstei de 10 ani.

fișa 6

Orientarea spațială

Fișa 7

În fișă sunt desenate cinci obiecte diferite. Regula repartizării lor este următoarea: la dreapta sus, la dreapta jos, la mijloc, la stânga sus, la stânga jos. I se oferă copilului fișa și este rugat să răspundă la întrebările: *Ce este desenat sus?* *Ce este desenat jos?* Pot fi formulate întrebări și mai complicate, ca de exemplu: *Ce este desenat în stânga sus?* *Ce este desenat în dreapta jos?*

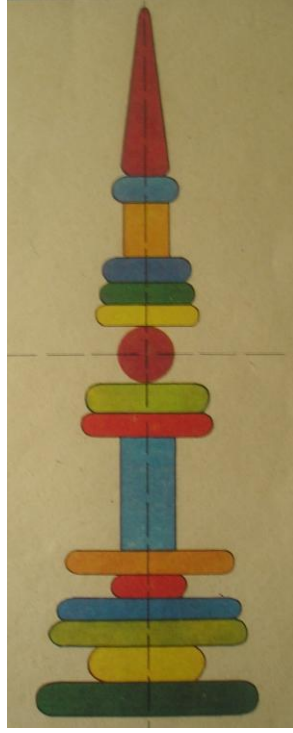
Exercițiul urmărește determinarea capacității de reprezentarea spațială la copii. Copiii cu deficiențe intelectuale se „recrutează” dintre cei care comit greșeli în executarea acestui exercițiu.

fișa 7

Fișele 8-11

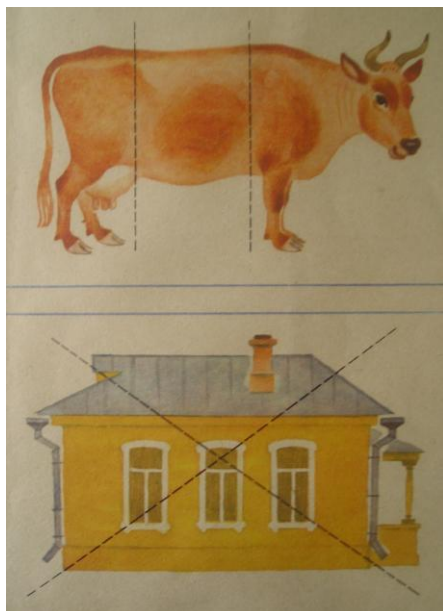
Pe toate aceste fișe obiectele le sunt foarte familiare copiilor. La începutul examinării, fiecare din aceste imagini trebuie tăiate conform liniilor menționate: piramida în două părți pe linia orizontală și verticală – fișa 9, vaca în trei părți prin linii verticale – fișa 10, casa în patru părți pe diagonală - fișa 11. La început, fiecare din desene este prezentat în întregime după care este tăiat de examinator. Copilul este rugat să recompună imaginea inițială prin alăturarea părților obținute în urma tăierii. Fișele sunt oferite pe rând. Scopul acestui exercițiu este acela de a stabili gradul de achiziție a reprezentării spațiale și capacitatea de a percepe obiectul ca întreg. Abateri de la reprezentarea spațială se întâlnesc la copiii care prezintă deficiență mintală și chiar la cei sănătoși; la cei bolnavi însă, ele se exprimă în mai mare măsură. Ajutorul acordat dă rezultate ne semnificative.

fişa 8

fişa 9

fișele 10,11

Fișele 12-14

În fișele 12, 13 sunt desenate figuri geometrice (cercuri și triunghiuri) cu forma neînchisă. Se subliniază faptul că toate cele 6 triunghiuri sunt la fel; ca urmare se oferă exerciții de tip: *Completează triunghiul, completează cercul!*

Este important de menționat că pentru lucrul cu copilul, trebuie folosite copii ale fișelor, executate pe foi de hârtie de mărime 21 X 30 cm.. Copiii de vârstă preșcolară cu intelect normal le execută fără dificultăți. Ei înțeleg instrucțiunile și se apucă de lucru cu interes.

Copiii cu deficiență intelectuală încep să se descurce cu ele la o vârstă mai mare, pe la 7, 8 chiar 9 ani. În cazul lor, cele mai mari dificultăți apar când trebuie completat cercul; marea majoritate a copiilor din clasele I-II ale școlii auxiliare execută acest exercițiu în mod nesatisfăcător. Ei completează conturul fără a lua în considerație curba cercului, fapt care duce la micșorarea ariei figurii. La completarea conturului triunghiului elevii din clasa a II-a a școlilor respective, schimbă aria și forma. Copiii imbecili de aceeași vârstă și mai mari, nu înțeleg instrucțiunile și nu execută exercițiile. În timpul lucrului cu aceste două fișe se determină capacitatea copiilor de percepere a formei complete și a obiectelor în comparație cu figurile geometrice. Totodată se stabilește nivelul de precizie a execuției grafice.

În fișa 14 sunt desenate contururile nefinalizate a două imagini (fluturaș și gândac).

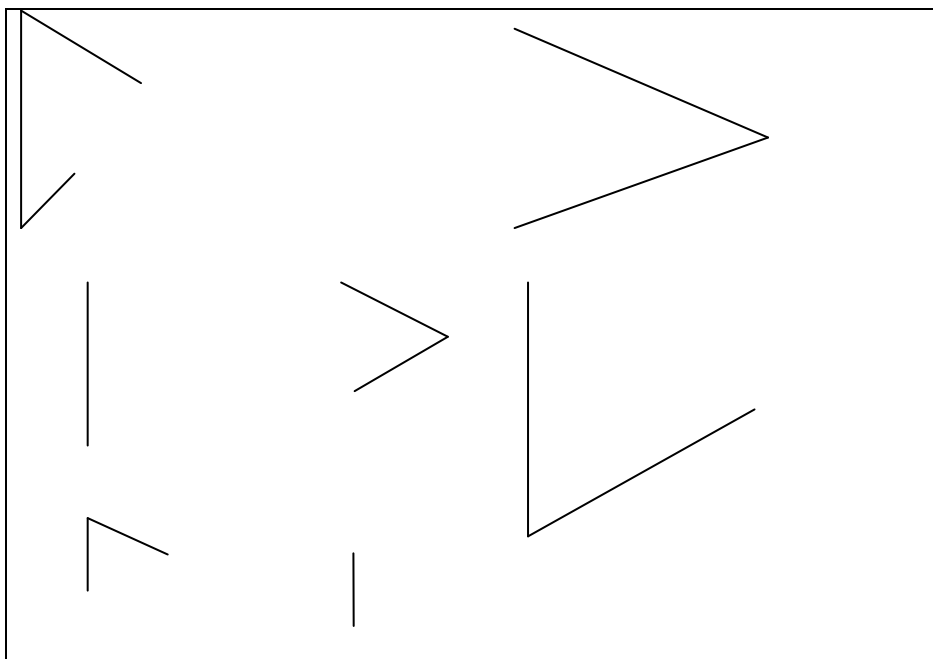
Copiii primesc instrucțiunea să finalizeze imaginea. Elevii din clasa I a școlii normale înțeleg principiul de executare a exercițiului și ca urmare se descurcă foarte bine.

Copiii de aceeași vârstă, care prezintă însă stagnări, au mari dificultăți în înțelegerea principiului de lucru. Ca urmare aceștia comit o asimetrie vădită și lipsă de coincidență cu imaginea dată.

De asemenea mulți copii din clasele a III-a și a IV-a a școlilor speciale nu reușesc să execute exercițiul. La ei se observă o asimetrie în completarea desenului, o mărire sau o micșorare vădită a imaginii, denaturarea formelor.

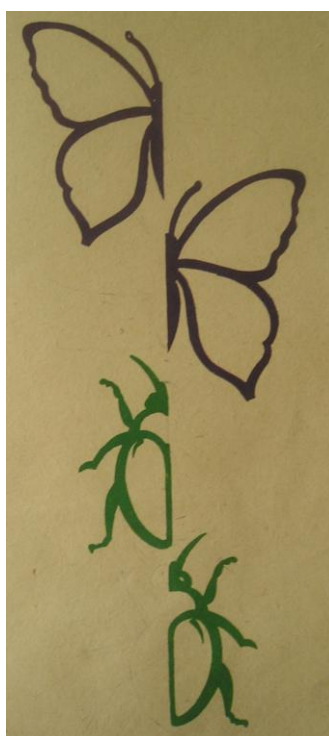
Copiii imbecili nu pot executa acest exercițiu de sine stătător. Desenele lor sunt total denaturate.

Examinarea activității copilului în timpul lucrului cu fișe de acest tip oferă posibilitatea aprecierii capacității acestuia de a închide forma într-una cu sens și totodată a abilității tehnice de a o face. În afară de aceasta, obiectul atenției examinatorului îl prezintă interesul copilului față de exercițiile propuse.

fișa 13

fișa 14

Fișa 15

Copilului i se prezintă fișa cu imaginea dublă (iepure – rățușcă) și este întrebat ce reprezintă desenul. Cu ajutorul exercițiului se studiază selectivitatea percepției și capacitatea de concentrare selectivă a atenției.

Copiii cu intelect normal de regulă recepționează ambele imagini fără ajutor. Este de ajuns să fie întrebați: „Cine mai este aici desenat?” Alții au nevoie de ajutor în

sensul indicării uneia din părțile celui de-al doilea obiect în funcție de primul identificat (de ex: „Iată o codiță!” - dacă al doilea obiect este iepurele).

Copiii retardați mintal au nevoie de indicarea conturului și chiar denumirea celei de a doua imagini.

Copiii cu retard mintal grav continuă să vadă numai prima imagine chiar după ce sunt ajutați.

Cei sănătoși își arată interesul față de acest exercițiu și sunt încântați să-l lucreze. Cei cu retard nu exprimă niciun interes.

Fișa 15 este oferită celor care întâmpină greutăți la trecerea de la un tip de lucru la altul. Examinarea modului de rezolvare a exercițiului ajută la descoperirea cauzei deficienței lor: lipsa de interes față de lucru, lipsa atenției necesare față de obiectul de activitate.

fișa 15

Fișele 16-25

Refeitor la atenție există diferite concepții: unii o înțeleg ca și concentrare, alții o consideră un factor fundamental de percepție care pregătește practic subiectul pentru a percepe. În procesul rezolvării problemelor, atenția este încordată, ea menține interesul pentru rezolvare. Este necesară concentrarea atenției asupra proporțiilor și detaliilor. La scăderea atenției apar greșeli. În afară de atenție mai intervin factorul volitiv și

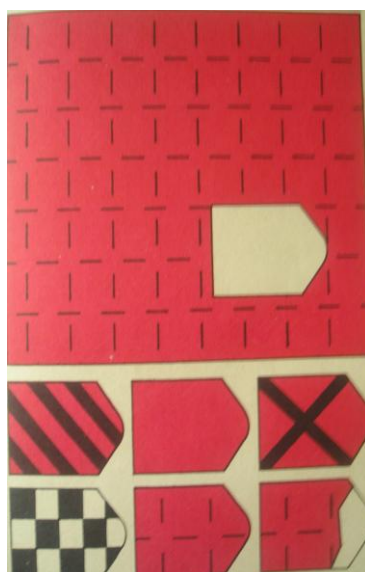
emoțional. De aceea cu ajutorul următoarelor fișe nu este testată inteligența generală, ci observația concentrată, claritatea gândirii; este vorba de stabilirea inteligenței matematice și metodice.

Copilului îi sunt prezentate fișele care conțin goluri în imagine. El trebuie să găsească fragmentul de imagine care reface unitatea imaginii. Dificultatea fișelor se mărește, dar principiul de execuție rămâne același.

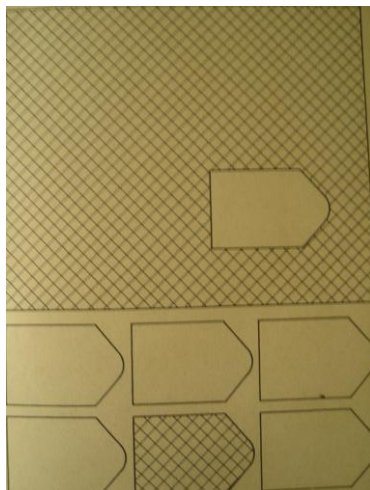
Aceste fișe permit studierea caracterului logic sau illogic de rezolvare a exercițiului (caută copilul completarea corespunzătoare sau încearcă să le pună la nimereală?)

Copiii cu intelect normal, de la cinci ani, înțeleg instrucțiunile și execută exercițiul. De regulă ei acționează conștient și găsesc completările potrivite în baza suprapunerii vizuale, exprimând interes față de lucru și bucurie când reușesc.

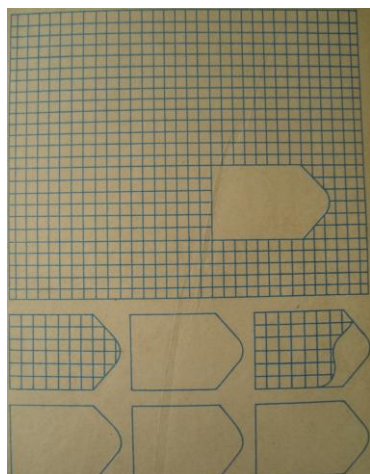
Copiii de 8-9 ani cu retard mental au nevoie de explicații instrucționale; altfel încearcă să completeze golurile completând-le la nimereală. Dacă sunt ajutați sunt în stare să execute astfel de exerciții mult mai ușoare (tab.16-18). Cele mai complicate sunt pentru ei inaccesibile chiar și cu ajutor. Acest fenomen se explică prin faptul că ei nu înțeleg, nu au un interes constant față de lucru. Dacă desenele din fișă se complică, interesul dispare complet.

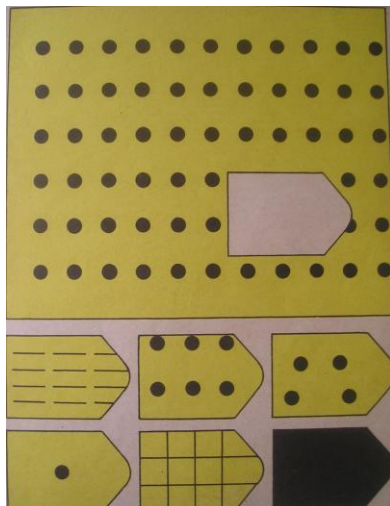
fișa 16

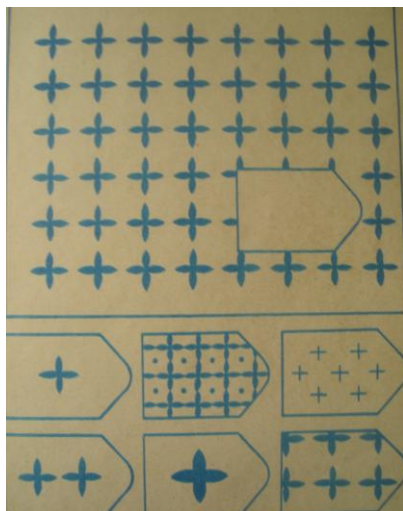
fişa 17

fişa 18

fişa 19

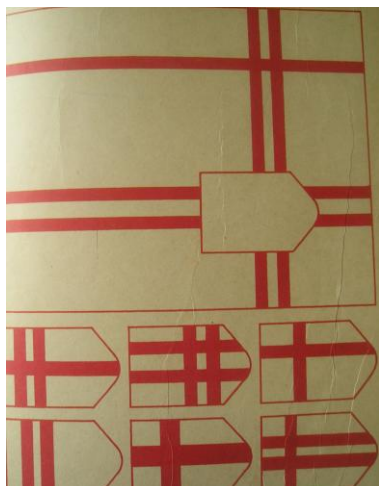
fişa 20

fişa 21

fişa 22

fișa 23

fișa 24

fișa 25

Fișele 26-29

Fișele 26-29 sunt folosite în acele cazuri în care copilul are deficiențe în perceperea obiectului ca întreg. Gradul de dificultate crește, astfel încât exercițiile 26 și 27 sunt mai ușoare decât 28 și 29.

Pe fiecare din aceste fișe este desenat câte un fragment din poveștile populare românești. Acestea îi sunt prezentate copilului la început în întregime; apoi se îndepărtează fragmentele decupate și este arătată copilului varianta lacunară. Copilul este rugat să așeze la locul lor fragmentele decupate și să spună din ce poveste este imaginea.

Cei care nu au deficiențe în orientarea spațială execută fără greutate exercițiile din fișele 26 și 27 de la vârsta de 4 ani.

Exercițiile din fișele 28 și 29 se execută de copiii sănătoși la vârsta de 5-5,5 ani. Cei cu stagnări grave nu pot executa singuri niciunul din aceste exerciții, iar ajutorul acordat nu aduce rezultate vizibile.

fișa 26

fișa 27

fișa 28

fișa 29

Fișa 30

Copilului i se prezintă fișa în care sunt prezentați doi copii care desenează un elefant. I se precizează faptul că băiatul îl desenează din față iar fetița din profil. Este întrebat: „Cine a desenat elefantul acesta (este indicat unul din cei doi elefanți)?”; „Al cui este acest desen?”. Copiii sănătoși și fără deficiențe de percepție spațială execută acest exercițiu de la 6 ani.

Copiii de 7-8 ani cu retard mental în ciuda ajutorului acordat, nu înțeleg întotdeauna cum să răspundă la întrebări. Cei cu deficiențe grave nu înțeleg deloc exercițiul.

fișa 30

EXAMINAREA ATENȚIEI

Retardul mintal este adesea însoțit de deficiențe ale atenției. Defectologii afirmă că atenția acestor copii are o stabilitate mai mică decât normal. Totdată este afectată și distributivitatea atenției.

O influență negativă asupra dezvoltării atenției celor cu retard mintal o au și interesul scăzut, oboseala avansată și epuizarea rapidă a proceselor nervoase.

Fișele 31-33 se propun pentru a depista deficiențele atenției.

Fișele 31, 32

Copilului i se prezintă consecutiv fișele 31 și 32. După prezentarea fiecăreia copilul este rugat să denumească obiectele din imagine și să le indice pe cele care apar doar într-una din cele două fișe. Întrebarea poate fi formulată astfel: „Ce a uitat să deseneze pictorul?”.

Cu ajutorul acestor fișe se determină spiritul de observație, memoria vizuală și concentrarea atenției.

Acest exercițiu este executat cu succes de copiii sănătoși la vârstă de 5-6 ani. Celor de 7-8 ani li se oferă fișe cu același conținut, însă ceva mai complicate. Copiii cu stagnări mintale nu înțeleg întodeauna ce li se cere și ca urmare se limitează la enumerarea imaginilor din fișă. Cei cu retard intelectual profund nu înțeleg sensul exercițiului nici la o vârstă înaintată.

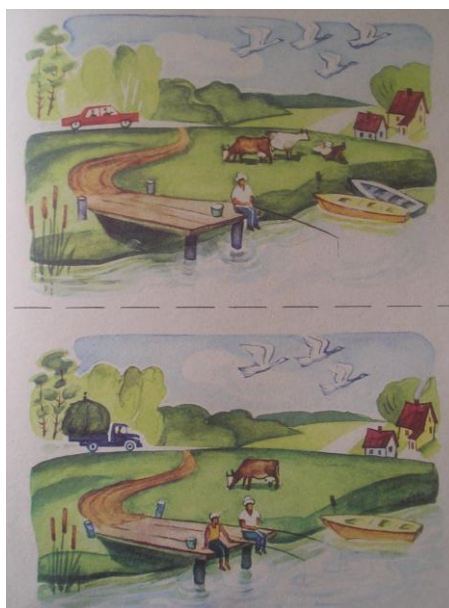

fișele 31, 32

Fișa 33

Imaginile din acest fișă pot fi prezentate concomitent sau consecutiv. În ambele cazuri se pune întrebarea: „Prin ce se deosebesc desenele?”

În prezentarea consecutivă se urmărește atât diagnosticarea atenției (stabilitate, concentrare, distributivitate) cât și a memoriei vizuale.

fișa 33

Fișele 34-35

Copilului i se prezintă fișa 34. În partea de sus este desenat un băiat. În partea de jos același băiat se află între copii. Se pune întrebarea: „Găsește printre copii băiețelul care este desenat în partea de sus a fișei.”

Exercițiul este executat numai în cazul în care copilul poate identifica și reține caracteristicile copilului care trebuie găsit.

Analiza acțiunii copilului ne permite să stabilim particularitățile atenției, dacă este sau nu interesat de lucru, dacă are spirit de observație și capacitate de efort voluntar.

Fișa 35 și exercițiul corespunzătoare ei („Găsește în buchet florile desenate mai jos”) este asemănător cu cel precedent, dar cu un grad de dificultate ceva mai mare.

Copiii sănătoși de 4-5 ani lucrează foarte bine această fișă, dându-și tot interesul.

Cei bolnavi reușesc să-l lucreze abia la 7-8 ani și au nevoie de ajutor pentru suprapunerea obiectelor, interesul lor față de lucru fiind foarte mic.

fișa 34

fișa 35

Fișele 36-38

Aceste fișe se folosesc în aceleași scopuri ca și cele precedente, ceea ce diferă fiind conținutul lor.

Copilul i se prezintă pe rând fișele cu desenele neterminate adresându-i-se următoarea întrebare: „Care desene nu sunt terminate?”

Cu ajutorul acestor fișe se determină spiritul de observație, caracterul reacțiilor emoționale, capacitatea de concentrare a atenției. Copiii sănătoși de 4,5 - 5 ani determină și denumesc de obicei singuri elementele lipsă. Desenele neterminate le trezesc un zâmbet și mirare.

Cei bolnavi rezolvă exercițiul doar cu condiția unei organizări speciale a lucrului de către adulți, în sensul formulării de către aceștia din urmă a unor întrebări sugestive.

fişa 36

fişa 37

fişa 38

EXAMINAREA MEMORIEI

Cercetările psihologilor și defectologilor au constatat că cei bolnavi mental rețin foarte încet și uită foarte repede, ceea ce face ca performanțele lor în sarcinile mnezice să fie foarte scăzute. Aceasta pare că se explică în primul rând prin slaba calitate a proceselor de gândire; este vorba despre procesele de extragere a esențialului și de stabilire a legăturilor logice care în mod normal ușurează engramarea și stocarea de durată a informațiilor. La aceasta se adaugă implicarea superficială în sarcină, caracteristică celor bolnavi, fapt care face ca nivelul de procesare a informațiilor să fie insuficient pentru sarcina de memorare.

Fișa 39

Cu ajutorul acestui exercițiu se evidențiază particularitățile memoriei logice cât și a celor de gândire.

Fișa este compusă din 12 obiecte și 12 cuvinte. Fiecare dintre obiecte trebuie decupat și lipit pe câte un cartonaș (5 X 5 cm) până la începutul examinării.

În fața copilului se așează cele 12 cartonașe cu fața în jos. Acestea sunt aranjate în ordinea în care vor fi citite cuvintele de către copil. După ce pronunță un cuvânt, copilului îi este oferit cartonașul corespunzător pe care trebuie să îl folosească în plan mental în scopul reținerii cuvântului pronunțat. despre modul în care a memorat cuvântul cu ajutorul cartelei. După aceea o pune de o parte (cu fața în jos). După aceasta copilul ia cealaltă cartelă ș.a.m.d.. În etapa următoare i se cere copilului să ia la rând cartelele și să reproducă cuvântul corespunzător, explicând metoda de memorare. La reproducerea cuvintelor cartelele se iau în ordine schimbată.

La copiii sănătoși memoria logică intră în funcțiune la 10 ani, în timp ce pe copiii bolnavi mintal de aceeași vârstă pare că desenul mai mult îi încurcă.

Cei sănătoși în vârstă de 10 ani dovedesc o mai mare capacitate de memorare logică decât cei bolnavi de 15 ani. Copiii imbecilli la vârsta de 10 și chiar de 15 ani nu înțeleg nici măcar ce li se explică.

fișa 39

Fișa 40

În fișă sunt prezentate 6 cuvinte, cu scopul de a fi memorate și 12 obiecte cunoscute. Toate aceste desene se taie și se lipesc separat pe cartonașe.

Această a 40-a fișă seamănă cu fișa 39, cu diferența că în cazul de față toate cele 12 cartonașe sunt așezate cu fața în sus înaintea copilului; acestuia i se citește un cuvânt și este rugat să aleagă acel cartonaș care crede că îl poate ajuta cel mai mult în sarcina de reamintire (de exemplu, cuvântul „învățământ” – cartonașul „caiet” sau cuvântul „prânz” – cartonașul „pâine”). Totodată i se cere copilului și să explice cum crede că îl va ajuta cartonașul ales la reamintirea cuvântului potrivit. După efectuarea alegerilor și exercițiul de memorare, cele șase cartonașe alese de copil i se prezintă într-o ordine aleatorie. Copilul are sarcina de a rosti cuvântul pe care l-a asociat cartonașului și de a explica încă o dată maniera în care s-a folosit practic de acesta.

Cu ajutorul acestei metode pot fi stabilite nu numai particularitățile memoriei, ci și cele ale gândirii.

Astfel s-a putut constata cum copiii bolnavi au mari dificultăți în a stabili și memora diverse legături logice; nici desenul nu îi ajută să-și reamintească cuvântul. Foarte des se limitează la denumirea obiectului ilustrat pe cartonaș, fără să reproducă și cuvântul propus spre memorare. Copiii imbecili nu înțeleg exercițiul.

fișa 40

Fișa 41

În fișa 41 este dat un text. Copilului i se dă următoarea indicație: „Ascultă atent. După ce termin de citit va trebui să încerci să redai în cuvintele tale conținutul textului.” Textul este citit o singură dată; se repetă citirea lui doar în cazul în care copilul nu este capabil să-l rezume după prima citire.

Cu ajutorul acestui exercițiu se dorește stabilirea vitezei de memorare, capacitatea de concentrare a atenției, spiritul de observație. La reproducere, copiii comit greșeli ca: inexactități, denaturarea sensului. Nu întotdeauna îi ajută întrebările sugestive.

Fișa 42

În fișă sunt desenate obiecte cunoscute de copii. Acestea trebuie prezentate fiecare separat pe câte un cartonaș. În fața copilului se așează la început 5-6 cartonașe, într-o ordine oarecare. Copilului i se dă următoarea instrucțiune: „Privește atent cum sunt repartizate desenele”. După aceasta se strâng pentru a fi reasezate într-o nouă ordine. Acum copilul i se cere: „Reasează cartonașele în ordinea inițială”.

Cu ajutorul acestei fișe se înregistrează particularitățile memoriei și concentrarea atenției.

fișa 42

GÂNDIREA

În literatura defectologică specială sunt descrise particularitățile activității cognitive a celor bolnavi mental. Se menționează că astfel de copii întâmpină greutăți în înțelegerea discursului adresat lor și își însușesc cu greu noțiuni generale; operațiile gândirii (analiza, sinteza, abstractizarea, generalizarea, comparație) debutează la ei mai tarziu decât normal și ating un nivel cel mai adesea nesatisfăcător.

Perceperea și înțelegerea tablourilor cu sens ascuns

Fișa 43

În fișă este ilustrat tabloul „fotbalistul”. Copilului i se prezintă desenul și este rugat să povestească ce se întâmplă, adică să redea sensul lui. Acest sens poate fi descoperit prin sesizarea pozei și mimicii personajelor.

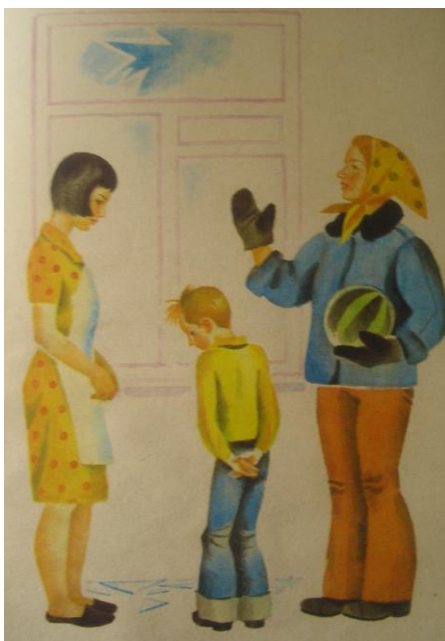
Copiii sănătoși înțeleg la 6, 7 ani mesajul pictorului, câteodată după ce le sunt adresate câteva întrebări sugestive corespunzătoare.

Copiii bolnavi de aceeași vârstă se limitează se limitează câteodată la o simplă descriere a celor văzute în tablou. În unele cazuri ei descriu incorect tabloul din cauza faptului că-i percep elementele în mod distorsionat. De exemplu, unii copii confundă mingea cu un pepene verde.

Copiii bolnavi mental de 7-9 ani întâmpină greutate în a înțelege mimica și gestica personajelor, mai ales în acele cazuri în care nu sunt redată foarte expresiv.

Cei grav bolnavi mental nu înțeleg conținutul acestor tablouri.

Cu ajutorul acestor fișe se poate determina capacitatea copiilor de a stabili relații cauză-efect, care stau la bază înțelegerii acestui tablou. Totodată se poate vedea abilitatea acestora de a decodifica mimica și gestica.

fișa 43

Identificarea tablourilor cu conținut fără sens

Fișele 44, 45

În fișe sunt imaginate situații absurde. Copiilor li se prezintă desenele unul după altul și sunt rugați să spună ce reprezintă fiecare.

Copiii sănătoși înțeleg absurditatea desenele de la vârsta de 4-5 ani.

Cei bolnavi mental sunt capabili să descopere absurditatea abia la 7-8 ani.

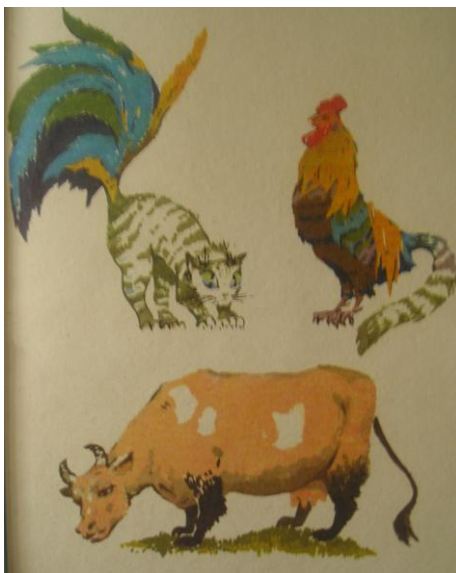
Copiii grav bolnavi nu înțeleg deloc aceste tablouri.

Cu ajutorul acestor fișe se pot stabili caracterul emoțional al reacției copilului și spiritul de observație al acestuia.

Copiii sănătoși cu intelect normal au, la vederea desenelor, o reacție emoțională vie; zîmbesc, râd, se miră și afirmă amuzați: ”Cum au confundat totul”, „Așa ceva nu există” și altele. Se descoperă dorința reală de a studia tabloul mai bine.

Studierea lucrului copiilor cu fișa în care sunt desenate multe absurdități ne permite să stabilim concentrarea și stabilitatea atenției la exercițiul propus precum și capacitatea de efort voluntar. Copiii sănătoși reușesc să-și impună voința și să studieze desenul până la sfârșit, chiar și după ce se plictisesc de lucrul monoton. Copiii bolnavi renunță la lucru foarte ușor.

Cei bolnavi au nevoie de un sprijin permanent oferit prin întrebări: „Ce mai este în neregulă?”. Copiii sănătoși de regulă studiază desenul cu un scop bine determinat, consecutiv de sus până jos, de la stânga la dreapta, dându-și silința să nu scape nicio absurditate.

fișa 44

fișa 45

Aprecierea desenelor dintr-o serie legată de același subiect

Fișele 46-49

În primele trei fișe 46- 48 sunt desenate situații legate de același subiect. Copilului i se propune să studieze desenele și să le aranjeze consecutiv după sens.

În cea de a patra fișă (49) sunt desenate patru situații pornind de la care i se propune copilului să compună o povestioară.

În procesul de lucru se determină următoarele calități: logica gândirii, capacitatea de a stabili relații de cauză – efect și a face generalizări.

Copiii sănătoși de 7- 8 ani se descurcă foarte bine cu acest exercițiu.

Copiii bolnavi mental se limitează cel mai adesea la enumerarea obiectelor din fișe, doar puțini fiind capabili să alcătuiască o povestioară pornind de la unul anume.

fişa 46

fişa 47

fişa 48

fișa 49

Fișa 50

Cu ajutorul acestei fișe se determină spiritul de observație, capacitatea de explorare sistematică a unei imagini în scopul realizării unei comparații pornind de la criterii pertinente. De asemenea permite verificarea bagajului de cuvinte de care dispune copilul și pronunția acestuia

În fișă este redat un același grup de trei copii desfășurând diferite activități în fiecare din cele patru anotimpuri. Fișa este prezentată copilului, iar acesta este rugat să răspundă la întrebarea: „Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebesc desenele?”

Copiii sănătoși de 7-8 ani se descurcă foarte ușor cu exercițiul și fac comparație între desene în conformitate cu principiile de bază și nu se abat de la scopul propus.

Cei bolnavi de aceeași vârstă înțeleg situația și sunt în stare să determine anotimpul din fiecare desen, însă nu reușesc să realizeze comparația desenelor după criterii comune, ci se limitează la denumirea a ceea ce văd în desene.

Fișa 50

Caracteristica unor noțiuni generale

Fișele 51-57

În primele două fișe (51, 52) sunt reprezentate animale și hrana specifică lor. Desenele se decupează și se lipesc pe un suport de carton. Copilului i se prezintă desenele cu animale și este rugat să pună în fața fiecăruia hrana sa preferată.

Fișele 53-57 conțin imagini cu diverse situații și separat elementele care le lipsesc. De exemplu, alături de copilul care se duce la școală (fără ghiozdan) este desenat ghiozdanul. Aceste situații și elemente care le lipsesc sunt decupate și lipite pe cartonșe până la începutul examinării.

În fața copilului sunt puse câteva desene (situații) și cartele mici (elementele lipsă); după aceasta, copiii sunt rugați să adauge elementele lipsă situațiilor cărora logic le corespund.

Copiii sănătoși execută exercițiul cu interes începând de la vârsta de 4-5 ani. Copiii bolnavi execută acest exercițiu numai la 7-8 ani și doar cu ajutorul (explicații sau demonstrații) celor mari.

Imbecilii de 7-8 ani nu execută acest exercițiu sub nicio formă.

Cu ajutorul acestor exerciții se determină bagajul de informații ale copilului, stabilitatea atenției, persistența în lucru, interesul față de exercițiul propus.

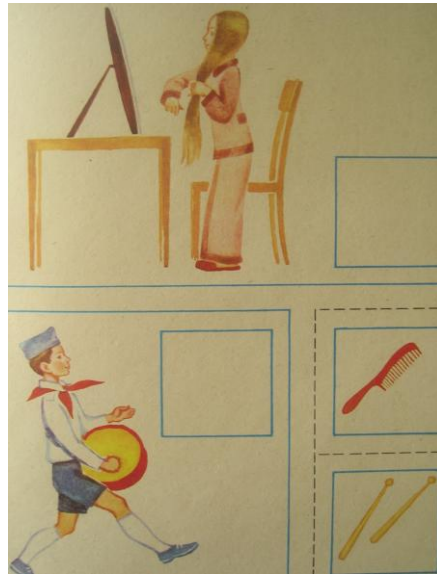
fișa 51

fișa 52

fişa 53

fişa 54

fişa 55

fişa 56

fișa 57

Fișa 58

I se oferă copilului un desen în care sunt câteva locuri goale. Ele trebuie umplute cu elementele corespunzătoare, care sunt tăiate în prealabil și lipite pe carton.

Acest exercițiu este executat de copiii sănătoși de la vârsta de 4,5- 5 ani. Unii dintre ei au nevoie de ajutor cum ar fi explicații sau demonstrații.

Cei bolnavi dețin informația necesară pentru rezolvarea exercițiului, însă în marea majoritate a cazurilor repartizează cartoanele cu imagini la nimereală. Le lipsește interesul față de exercițiu și chiar și la vârsta de 7-8 ani au nevoie de explicații și una sau două demonstrații practice.

Cei grav bolnavi nu înțeleg sensul exercițiului, ei repartizând cartoanele aleatoriu, fără a lua deci în considerare legătura dintre ele și desene.

fișă 58

Conceperea conținutului textelor literare

Fișă 59

În această fișă sunt prezentate textele unor povestiri. Cu toate că vârsta copiilor examinați le permite acestora să citească singuri povestirile din fișă, este mai bine să li citească de către un membru al comisiei. Scopul exercițiului constă în determinarea capacității de înțelegere a sensului textelor de către copii. Trebuie menționat că unele dintre aceste texte au un sens ascuns. La aprecierea nivelului dezvoltării intelectuale a copilului trebuie luate în considerare reacțiile lui emoționale, acestea putând fi un indiciu despre modul de concepere a textului și a sensului de bază al acestuia.

Este important de determinat caracterul ajutorului de care are nevoie copilul pentru rezolvarea exercițiului dat. Acest ajutor poate fi sub formă de întrebări ajutătoare, lectura repetată, intonație expresivă etc.

Copiii sănătoși rezolvă această problemă fără ajutor. Ei analizează conținutul povestirilor, stabilesc relații între părți aparent separate, formulează concluzii.

Cei bolnavi întâmpină mari greutăți, ei nefiind în stare să înțeleagă sensul povestirii propuse, în special ale celor cu omiteri de propoziții sau cu sens ascuns. Astfel de texte sunt inaccesibile chiar și pentru elevii din clasa a II- a a școlilor ajutătoare, care de cele mai multe ori nu reușesc chiar și cu ajutor să rezolve sarcina.

Cei grav bolnavi nu înțeleg absolut deloc conținutul textelor cu sens ascuns.

Veverița și iepurașul

Vara veverița și iepurașul s-au împrietenit. Veverița era roșcată, iar iepurașul era gri. În fiecare zi veneau fuga într-o poieniță și-și aduceau mâncare unul altuia; veverița ghindă și nuci, iepurașul morcovi și varză.

A trecut vara, a venit iarna. A căzut zăpada. Veverița s-a ascuns în scorbură, iar iepurașul sub brăduț. Deodată, veverița a scos capul din scorbură; ea l-a văzut pe iepuraș, dar nu l-a recunoscut

Fișele 60, 61

În aceste fișe sunt desenate situații din povești bine cunoscute de copii. Examinatorul îi propune copilului să studieze fișa, după care îi spune: „Eu îți voi citi povestea, iar tu alege desenul care i se potrivește”.

Acest exercițiu este foarte bine executat de copiii sănătoși chiar de la vârsta de 3,5 - 4 ani. Copiii își exprimă interesul față de acest exercițiu și găsesc fără greutate desenele potrivite.

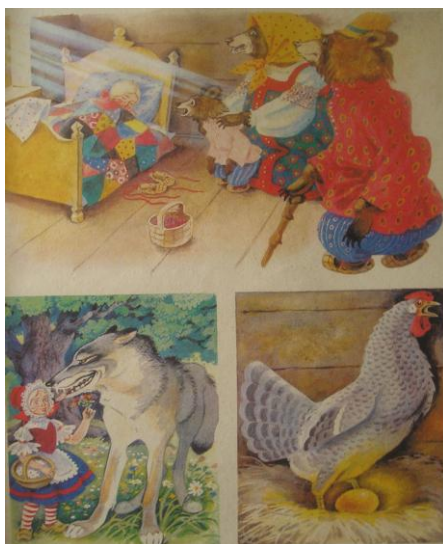
Cei bolnavi execută acest exercițiu numai la 6-7 ani, fiindcă fac cunoștință cu aceste povești mult mai târziu.

Cei grav bolnavi mental nu înțeleg nici la 6-7 ani sensul exercițiului. Ei denumesc desenele fără să le atribuie textului citit.

Fișele se folosesc în timpul examinării copiilor nesociabili cu rămânări în urmă în dezvoltarea vorbirii și chiar a celor foarte înapoiți mental (la granița imbecilității).

fișa 60

fișa 61

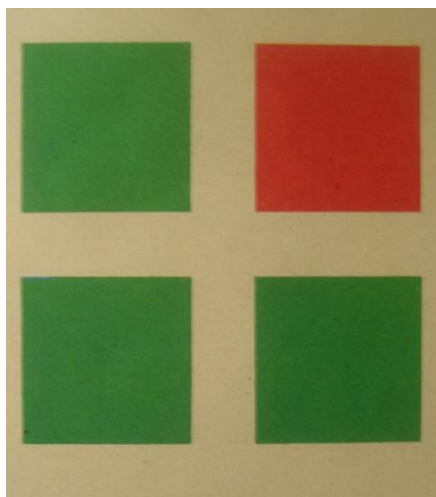
Excluderea din grup a obiectelor nepotrivite

Fișele 62-64

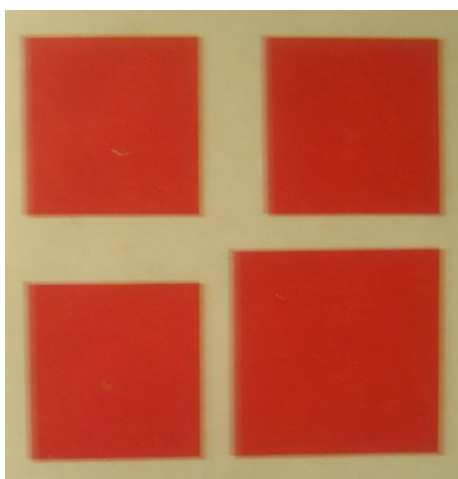
Pe fiecare din aceste fișe sunt desenate patru figuri geometrice. Fiecare din aceste figuri se deosebește print-un parametru (culoare, mărime sau formă) de celelalte. I se arată copilului fișa și se formulează următoarea cerință: „Care dintre figuri nu corespunde?” Dacă este nevoie formularea poate cuprinde și instrucțiunea: „În fișă sunt prezentate patru figuri. Trei dintre ele sunt la fel. Una din ele nu corespunde grupului celorlalte. Indică această figură. Spune prin ce se deosebește de celelalte.”

Copiii sănătoși execută acest exercițiu la vârsta de 4,5 – 5 ani. Celor bolnavi chiar și la 7-8 ani nu le reușește decât rar excluderea pe criteriul formei. Copiii grav bolnavi de 8-10 ani nu înțeleg acest exercițiu.

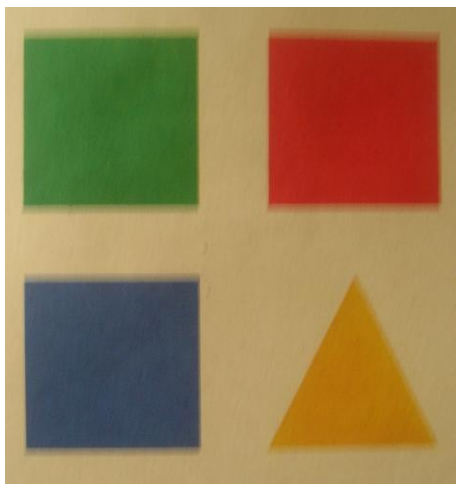
Aceste fișă ajută la evaluarea capacității de stabilire a asemănărilor sau diferențelor între figuri cu ajutorul percepției vizuale. Ele pot fi propuse copiilor care prezintă retard mintal și nu au fost școlarizați.

fișa 62

fișa 63

fișa 64

Fișele 65-68

În fiecare din aceste fișe sunt desenate patru obiecte. Unul dintre ele se deosebește în mod clar de celelalte. Fișa se prezintă copilului cu instrucțiunea: „Examinează fișa. Aici sunt 4 obiecte. Trei se aseamănă între ele. Ele pot fi numite printr-un cuvânt; al patrulea nu se potrivește. Denumeste ori arată obiectul nepotrivit”.

După executarea (independentă sau cu ajutor) a primului exercițiu, copiii cu un IQ în limite normale se descurcă ușor cu celelalte. Menționăm că ei nu mai au nevoie de instrucțiuni. Este de ajuns să le fie arătat fișa și pusă o întrebare de tip: „Ce nu corespunde aici?”

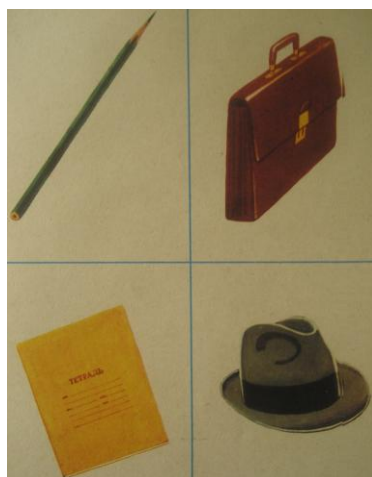
Cei cu retard intelectual au nevoie de regulă de instrucțiuni la prezentarea fiecărei fișe.

Copiii bolnavi mental adună într-un grup toate obiectele nu în baza excluderii prin indiciile esențiale. În cele mai multe cazuri se conduc după indiciile de situație. „Principiul” acestui mod de grupare poate fi înțeles rugând copilul să explice cum a lucrat. Există situații când subiecții exclud obiectul care trebuie, însă pe baza unei argumentări incorecte. De exemplu, la întrebarea pusă de examinator: „de ce ai exclus pălăria?” (Fișa 66) s-a primit răspunsul: „ea este prea mare și nu va încăpea în ghiozdan”.

Cu ajutorul acestor fișe se studiază capacitatea copiilor de a determina în obiecte indiciile substanțiale și a face în baza acestora generalizările necesare.

fișa 65

fișa 66

fișa 67

Fișele 68-71

În aceste fișe copiii trebuie să aplice același principiu de lucru ca la cele precedente, fiind însă vorba de excluderea unui cuvânt din patru sau cinci.

În fișele 69-70 sunt patru cuvinte. Copilului i se propune fișa 69 și i se cere: „Denumeste trei cuvinte care pot fi grupate împreună și numite printr-un singur cuvânt.” Dacă este nevoie li se pot oferi copiilor explicații suplimentare. După aceea li se oferă fișa 70.

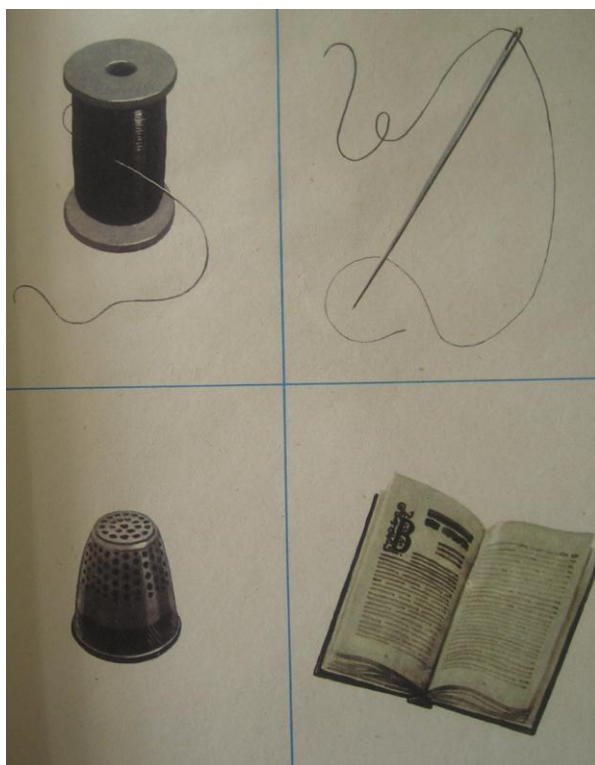
În fișa 71 sunt grupe de cuvinte fiecare din ele alcătuite din 5 cuvinte. În timpul prezentării a cinci cuvinte, celălalt material trebuie acoperit cu o hârtie albă. Examinatorul formulează următoarea cerință: „Spune care patru cuvinte pot fi reunite într-un singur grup. Denumeste cuvântul care nu se potrivește acestui grup de cuvinte” .

De regulă, copiii cu intelect normal nu au nevoie de explicații amănunțite în ce privește lucrul cu aceste fișe. Putem să ne limităm la întrebarea: „Dar aici ce cuvânt trebuie exclus?”

Cei bolnavi au nevoie de fiecare dată de explicație minuțioasă, ajutorul anterior acordat nefiindu-le de niciun folos.

Cei grav bolnavi nu se descurcă în general cu astfel de exerciții.

Aceste fișe se folosesc la examinarea copiilor care au fost instruiți 2-3 ani în școli generale.

fișa 68

Clasificarea obiectelor (imaginilor)

Fișele 72-75

Copiilor li se oferă un set de cartele pe fiecare din ele fiind reprezentat câte un obiect. Cerința exercițiului este: „Repartizează cartelele în grupe, ce la ce se potrivește”.

Membrii comisiei de examinare trebuie să stabilească care a fost principiul care a stat la baza constituirii grupelor de obiecte de către fiecare copil și care sunt cuvintele prin care ei își denumesc grupele formate. Ulterior se formulează următoarea cerință: „Fă în așa fel încât grupele să se micșoreze. Spune ce grupuri pot fi unite și cum pot fi denumite”. Este important de stabilit ce parametri a folosit copilul la construirea grupelor (obiective, întâmplătoare, exterioare).

Copiii sănătoși trec relativ ușor de la grupări bazate pe situații la grupări realizate în jurul parametrilor de importanță.

Copiii bolnavi execută astfel de grupări foarte greu, chiar și cu ajutorul adulților. Ei grupează obiectele de obicei în baza indiciilor de situație vizual

Cei grav bolnavi nici măcar nu înțeleg sensul acestui exercițiu. Ei denumesc obiectele din imagine și repartizează cartelele la nimereală.

Toate aceste sunt folosite în scopul studierii capacității de a stabili legături logice și a face generalizări. În acele cazuri când se presupune o asociere nesemnificativă între stagnarea mentală și incapacitatea de lucru, este necesar să se folosească tot setul de cartele (setul este compus din 70 de cartele). În procesul de lucru cu o cantitate mare de cartele pot fi depistate oboseala și scăderea capacității de lucru.

fişa 72

fişa 73

fişa 74

fișa 75

Rezolvarea ghicitorilor

Fișa 76

I se prezintă copilului o fișă cu răspunsurile (sub formă de imagini) pentru trei exerciții. După ce examinatorul citește prima ghicitoare, cere copilului să-i indice primul răspuns. La fel și cu celelalte ghicitori.

Astfel de exerciții sunt utile în lucrul cu copii de 4-5 ani. Ei își folosesc răspunsurile și caută activ răspunsurile (desenele).

Copiii cu intelect de limită execută acest exercițiu la 7-8 ani.

Cei grav bolnavi nu înțeleg sensul exercițiului și se limitează la numirea obiectelor din desen.

Acest fișă este utilă în lucrul cu copii nesociabili care prezintă rămăneri în urmă în achiziționare limbajului.

Mică, mititică,

Iarnă sau vară el are aceeași culoare. Ce să fie oare?

Fișa 77

În această fișă sunt prezentate câteva ghicitori. Unul dintre examinatori citește o ghicitoare, iar apoi îi cere copilului să o dezlege: „Ascultă și ghicește”.

Copiii cu intelect normal sunt în stare să rezolve ghicitori necunoscute, folosindu-se de experiența din trecut și se bucură când dezleagă una nouă.

Copiii cu handicap intelectual dezleagă doar ghicitorile pe care le cunosc dinainte, neputând extrage din experiența anterioară modul de lucru cu ghicitorile. Sunt lipsiți de interes și plăcere pe parcursul întregii examinării, indiferent dacă este vorba despre ghicitori cunoscute ori nu.

Cei cu handicap intelectual profund nu pot parcurge exercițiul.

Ca urmare fișa poate fi utilă în depistarea unor mici abateri mentale de la normele generale, furnizând informații despre capacitatea copilului de a-și folosi propriile cunoștințe și experiența de viață, cât și despre maniera de implicare în activitate, cu plăcere ori neplăcere.

Fișele 78-80

În fișa 79 i se propun copilului 2 exerciții. Pentru început operează cu cifre, iar ulterior cu litere. El trebuie să le repartizare în așa fel încât să fie în aceeași ordine ca în fișa 78, aceasta fiind modelul.

Din fișa 79 se decupează cifrele și literele, care pe urmă se pun pe o cartelă în poziția stabilită în exercițiile 1, 2 (Tab. 80).

Lucrul se efectuează în 4 etape. În prima etapă (de orientare) se prezintă fișa (78) cu cifre. După ce copilul este lăsat să o privească câteva momente se așează de o parte, prezentându-i-se un panou cu cifre repartizate după cum este ilustrat în tab. 79. Copilului i se cere: „aranjează cifrele ca în fișa 78” (i se arată cum trebuie să miște cifrele, și anume prin intermediul pătratelor goale).

În etapa a doua (stimulatorie) i se spune copilului că exercițiul se execută cu ajutorul unui minim de mutări (această observație se face atunci când copilul execută mai mult de patru mutări).

Etapa a treia (de instruire) constă în patru lecții. În prima lecție i se prezintă copilului una ori două mutări și este rugat să execute exercițiul până la sfârșit. În cea de a doua lecție i se arată toate cele patru mutări și este rugat să le repete. Lecția a treia presupune executarea în comun a celor patru mutări.

În ultima lecție se lucrează cu literele. I se oferă copilului un panou cu litere repartizate ca în fișa 79 și este rugat să le așeze în ordine.

Lucrul cu exercițiul 2 tab. 79 este la fel ca și în exercițiul 1; se rezolvă în patru mutări.

Copiii sănătoși prezintă un interes manifest față de acest exercițiu în jurul vârstei de 6-7 ani, fapt care este explicabil prin caracterul de „joc” al acestuia. Cei care știu să joace șah încearcă să rezolve exercițiul conform regulilor acestui joc; odată însă ce primesc informații despre cum trebuie procedat, îl rezolvă în mod corect, dar folosind un număr mai mare de mutări. Cu ajutorul îndrumărilor ei reușesc însă ca pe parcurs să reducă numărul de mutări.

La executare lucrului analogic cu literele nu mai este nevoie de ajutor. Când se prezintă exercițiul 2 copiilor le este suficientă informația că se rezolvă din patru mutări.

Copiii de 8 - 9 ani care prezintă retard intelectual prezintă un interes superficial față de acest exercițiu. Spre deosebire de cei sănătoși, ei nu depun efort intelectual la fiecare mutare și nu planifică rezolvarea exercițiului; ca urmare execută mai multe mutări și nu reușesc să rezolve exercițiul, uneori chiar dacă li se acordă ajutor suplimentar. La executarea unui exercițiu asemănător întâmpină aceleași dificultăți.

Aceste exerciții nu sunt adecvate în lucrul cu copiii cu retard intelectual profund. În cazul celorlalți ele sunt de ajutor în determinarea nivelului de instruire prin aprecierea volumului de informație oferit; totodată poate fi determinată dezvoltarea gândirii urmărind capacitatea copilului de a planifica acțiunile viitoare, precum și pe cea de efort voluntar.

Fișa 81

I se prezintă copilului (pe rând) trei desene, pe fiecare din ele fiind ilustrată o fetiță care exprimă o stare emoțională diferită. Examinatorul este atent la reacția emoțională a copilului cauzată de perceperea desenelor propuse.

Copiii normali reacționează adecvat începând de la vârsta de 4,5 -5 ani. Reacția se reflectă în mimica lor.

Cei cu handicap intelectual încep să reacționeze adecvat la expresiile fetei fetiței numai la vârsta de 7 – 8 ani.

Emoțiile redată în desenele din fișă (bucurie, tristețe, furie) determină o reacție emoțională chiar și la copiii care prezintă imbecilitate. Mimicile neexpresive nu provoacă de regulă nicio emoție acestor copii.

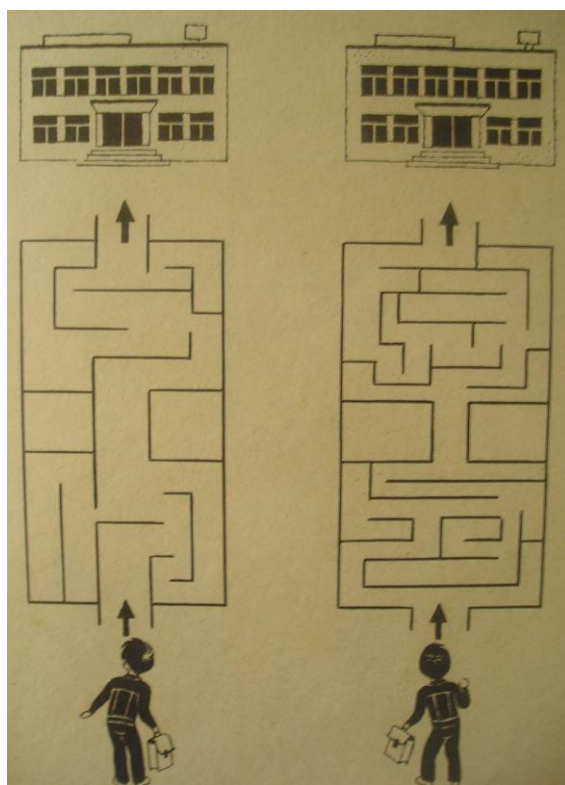
Copiii cu handicap intelectual profund în vârstă de 7 – 8 ani reacționează de pe poziția plăcut – neplăcut; de exemplu, pun deoparte desenul cu fața supărată a fetiței și comentează: „ea este rea.”

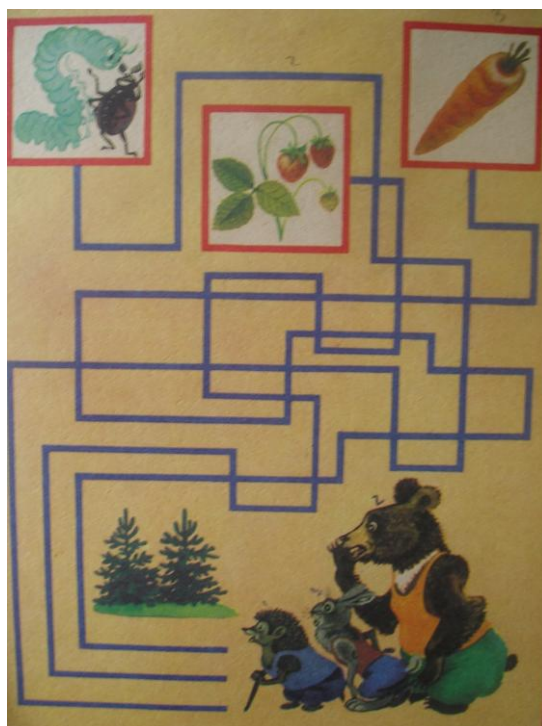
fișa 81

Fișele 82, 83

I se prezintă copilului pe rând fișele cu imaginea labirintelor; apoi examinatorul îi cere: „ia indicatorul și arată pe ce drum va merge băiețelul la școală”. După aceea i se prezintă fișa 83.

fișa 82

fișa 83

Fișele 84-86

În aceste fișe sunt ilustrate situații care au nevoie de o determinare morală. Examinatorul îi prezintă copilului imaginea întrebându-l: „Ce poți spune despre acest desen?” El poate fi ajutat cu următoarea întrebare sugestivă: „Spune cine a procedat corect și cine incorect?”

Copiii normali răspund corect la această întrebare și nu au nevoie de ajutor. Aprecierea situației este însoțită de o reacție emoțională corespunzătoare.

Copiii cu probleme de comportament oferă răspunsuri incorecte intenționat însoțite de un surâs.

Copiii care prezintă retard mintal pot înțelege situațiile, însă nu întotdeauna prind sensul acestui exercițiu și se limitează la descrierea desenelor. Aprecierea situației poate fi obținută numai cu ajutorul întrebărilor sugestive. Copiii reacționează emoțional nu la faptele personajelor din desene, ci la imagini.

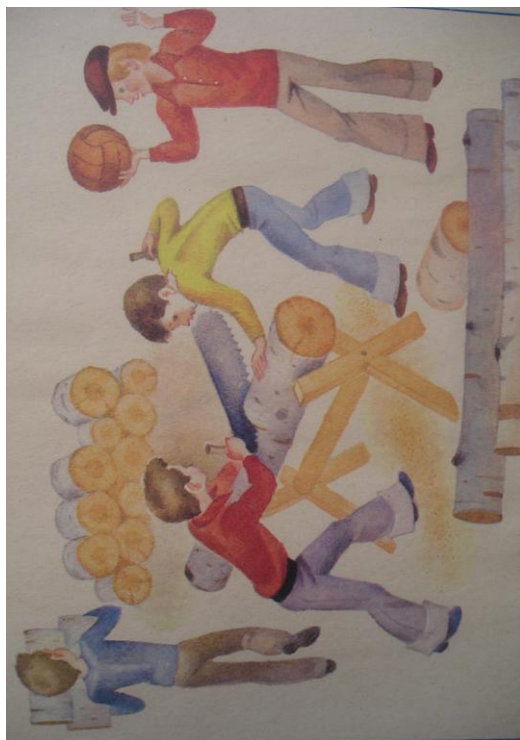
Aceste două fișe sunt utile în investigarea dezvoltării morale atinse de copii și a sferei lor emoționale.

fişa 84

fişa 85

fișa 86

Cercetarea cunoștințelor școlare și a aptitudinilor

Volumul cunoștințelor deși nu joacă rolul principal în determinarea nivelului intelectual al copilului și în alegerea școlii corespunzătoare, trebuie totuși luat în considerare atunci când se ia o decizie în acest sens. În continuare este prezentat modul în care fișele pot fi folosite pentru în acest scop.

Fișele pot fi utilizate pentru determinarea acelor procese de gândire care îi cer copilului cea mai mare cantitate de efort. Efortul depus de copil poate fi definit ca raportul dintre nivelul de dificultate a sarcinii și timpul depus de copil până la realizarea acesteia cu succes.

De aceea se recomandă în primul rând să se determine volumul cunoștințelor copilului raportat la programa școlară corespunzătoare grupei lui de vârstă. În acest sens pot fi utilizate cu succes fișele 87 -120. Dacă aceste fișe se dovedesc prea dificile pentru copii, trebuie alese altele mai ușoare.

Lucrul reușit cu fișele 121- 124 indică pregătirea copilului de clasa a II-a a școlii auxiliare. Cei care pot executa fișele 125-129 pot fi repartizați în clasa a III-a a școlii auxiliare.

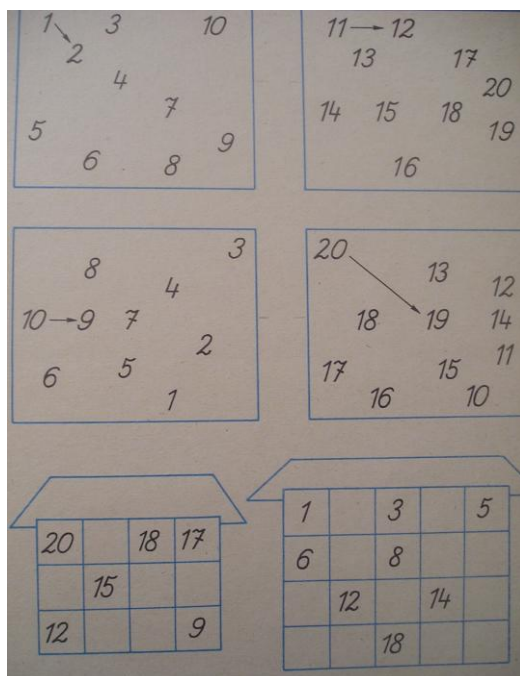
Exercițiile corespunzătoare pot fi propuse în scris sau oral. Totul depinde de nivelul de instruire a copilului.

Fișe pentru copiii care au fost instruiți în clasa I a școlii generale (vârsta 7-8 ani)

Pentru evaluarea cunoștințelor de matematică

Fișa 87

În fișă sunt date variante ale exercițiilor necesare stabilirii nivelului de însușire a numerelor de la 1 la 20. Exercițiile pot fi rezolvate oral (copilul arată cu ajutorul indicatorului regula de unire a cifrelor și denumește elementele lipsă) sau în scris. La executarea exercițiului în varianta scrisă i se oferă copilului un xerox după fișă.

fișa 87

Fișa 88

În fișă sunt exerciții diferite în ce privește conținutul. Cu ajutorul lor se poate determina gradul de înușire a numerelor și capacitatea de operare cu conceptele de „mai mult”, „mai puțin”. Examinatorul citește exercițiile. Copilul răspunde oral.

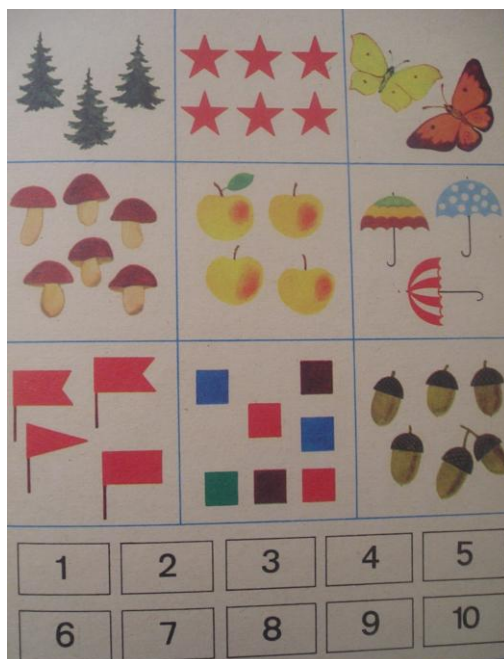
1. **Spune-mi numărul care se află înaintea fiecăruia dintre numerele următoare: 3; 5; 8;17;19.**
2. **Spune-mi numărul care se află între următoarele perechi de numere: 2 și 4; 5 și 7; 16 și 18.**
3. **Numără de la 2 la 7, de la 6 la 4, de la 13 la 16, de la 20 la 14.**
4. **Numără de la 5 la 9, de la 10 la 3, de la 17 la 20, de la 19 la 12.**
5. **Care cifră este mai mare cu o unitate decât 5 (12, 16)?**
6. **Care cifră este mai mică cu o unitate decât 9 (15, 20)?**
7. **Cu cât este mai mare 18 decât 14?**
8. **Cu cât este mai mare 20 decât 6?**
9. **Cu cât este mai mic 16 decât 19?**
10. **Cu cât este mai mare 13 decât 5?**
11. **Cu cât este mai mare 9 decât 5?**
12. **Cu cât este mai mare 8 decât 4?**
13. **Cu cât este mai mic 3 decât 4?**
14. **Cu cât este mai mare 8 decât 5?**
15. **Cu cât este mai mare 7 decât 2?**

Fișele 89 -90

În aceste fișe sunt prezentate cifre și obiecte. Copilului i se oferă (pe rând) fișele, după care îi este indicată una sau alta dintre cifre și este rugat să adune cantitatea de obiecte corespunzătoare acestei cifre. După aceea se numesc mai multe obiecte, iar copilului i se cere să determine cifracorespunzătoare cantității de obiecte.

Copiii sănătoși rezolvă în general relativ ușor exercițiile din cele două fișe, doar rareori având nevoie de ajutor. Ei înțeleg scopul exercițiului, iar caracterul neobișnuit și interesant al acestuia îi prinde.

Copiii cu retard intelectual depun un efort considerabil în rezolvarea exercițiului și îl execută doar în condițiile acordării unui ajutor semnificativ.

fișa 89

fișa 90

Fișa 91

În fișă sunt prezentate exemple de operațiuni matematice (în diferite variante). Exercițiile pot fi executate oral sau în scris (depinde de pregătirea copilului). Al

patrulea exercițiu este neobișnuit, de aceea este necesară o explicație în prealabil. Până la începutul examinării fișa trebuie tăiat în patru și lipit pe carton.

Copiii sănătoși în general se descurcă ușor cu exercițiile oferite, doar puțini având nevoie de ajutor. La baza eventualelor greșelile omise de ei stau lipsa cunoștințelor sau neatenția în lucru, fapt care odată înlăturat duce la rezultatul dorit.

Copiii bolnavi care au fost instruiți un an la o școală generală nu pot rezolva astfel de exerciții. Ei pot executa operații de scădere și adunare de la 10 la 20 numai cu ajutorul obiectelor reale.

Cu ajutorul acestei fișe se determină însușirea operațiilor matematice: cunoașterea tablei înmulțirii, împărțirii și capacitatea efectuării acestor operații fără suport material. În acest caz poate fi determinat nivelul de instruire la care copilul a început să întâmpine dificultăți.

Fișele 92-93

În fața copilului sunt expuse pe rând fișe în care sunt date exerciții diferite după conținut. Cu ajutorul acestor fișe se determină măsura în care copiii și-au însușit noțiunile de „mai mult”, „mai puțin” și „egal”.

Exercițiile pot fi executate atât oral cât și scris.

Copiii sănătoși le execută fără dificultăți pe cele din fișa 92. La cele din fișa 93 comit unele greșeli din cauza necunoașterii materialului de program.

Cei cu retard intelectual întâmpină greutăți în realizarea comparării, nefiindu-le de folos nici ajutorul acordat de examinator.

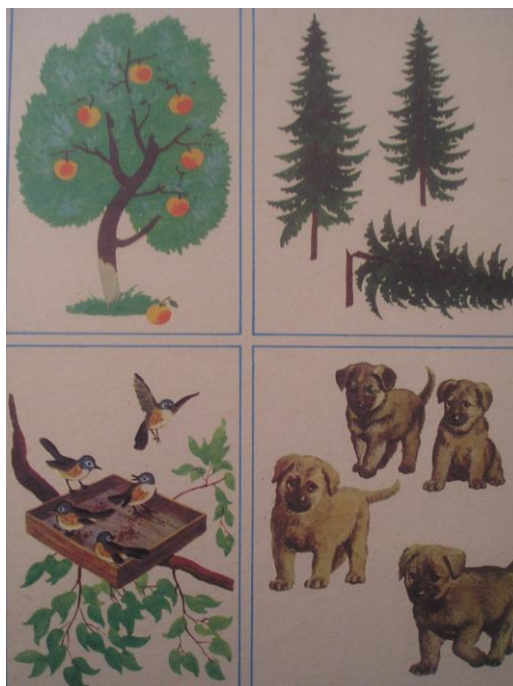
fișa 92

Fișa 94

Copilului i se oferă fișa și este rugat să execute exercițiile din el. Cu ajutorul acestei fișe se determină cunoștințele copiilor despre bancnote și operațiunile de numărare. Exercițiul se execută oral.

Fișa 95

I se prezintă copilului fișa cu 4 exerciții cu material vizual. Ele pot fi rezolvate oral. Cu ajutorul acestei fișe se determină însușirea sensului exercițiului și nivelului de cunoaștere a operațiilor de adunare și scădere cu numere până la zece.

fișa 95

Fișele 96, 97, 98, 99

În partea din față a fișei 96 sunt ilustrate câteva obiecte. Desenul este tăiat în șase părți. Pe spate este scris exercițiul. Pe altă foaie (tab. 97) sunt date răspunsurile.

Deoarece exercițiul este neobișnuit, copilul are nevoie de ajutor. La rezolvarea problemei el trebuie să pună cu fața în sus desenele tăiate pe fișa 97 care cuprinde răspunsurile. După aceea îi oferă rezolvarea fișelor 96-99.

Copiii sănătoși sunt atrași de individualitatea acestor exerciții.

Cei cu retard intelectual le execută numai cu ajutorul explicațiilor și chiar ajutor practic.

fişa 96

8-6	5+3	8	2
10-3	6+3	9	7
6-2	9-6	3	4

fişa 97

fişa 98

$9+8$	$11+4$	15	17
$19-6$	$16-5$	11	13
$20-17$	$15-9$	6	3

Fișa 100

I se prezintă copilului fișa cu patru exerciții. În baza examinării activității copilului putem trage concluzii cu privire la cunoașterea noțiunilor „cu atât mai mult/puțin/scump”. În afară de aceasta se determină cunoștințele de analiză, compunerea unui plan de rezolvare a exercițiului. Exercițiile pot fi executate atât oral cât și în scris.

Fișa 101

În fișă sunt date 2 exerciții cărora le sunt anexate imagini. În exercițiul 2 prețul ceainicului este notat intenționat print-un cuvânt. Sensul acestui exercițiu este acela de a ne permite să stabilim în ce măsură copilul înțelege structura matematică a problemei și totodată să cunoaștem capacitatea acestuia de a compune exerciții independent și de a respecta consecutivitatea logică necesară.

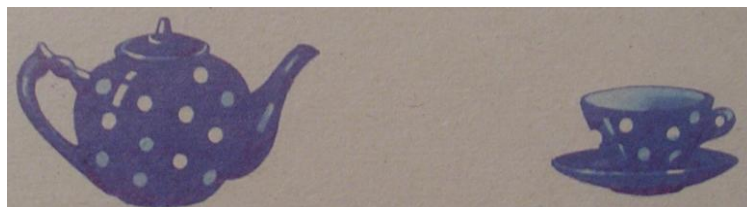
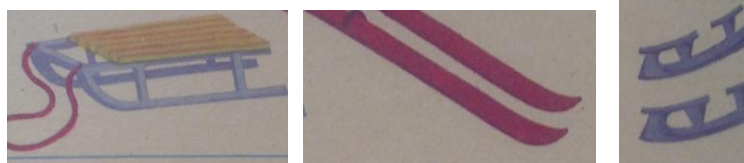
Exercițiile pot fi rezolvate oral sau scris.

Totalul cumpărăturilor este de 100 RON

30 RON

50 RON

X

Ceainicul costa douăzeci ron. 10 ron

Cât costă ceainicul și ceașca împreună?

Fișa 102

I se citește copilului exercițiul și este rugat să-l rezolve. Exercițiile 1-6 sunt pentru calculul sumei și restului.

1. *Într-o grupă sunt 4 fete și 6 băieți. Câți sunt în total?*
2. *Pe un raft sunt 8 cărți. 3 sunt luate de Laura, Maria și Mihaela. Câte cărți au rămas?*
3. *Ionuț are 18 creioane. Victor are cu 16 mai puține. Câte creioane au Ionuț și Victor împreună?*
4. *O minge costă 6 ron. O masinuță cu 2 ron mai mult. Cât costă împreună mingea și mașina?*
5. *Într-o clasă sunt 14 fete și 16 băieți. Câți elevi sunt în clasă?*
6. *Pe o masă sunt 5 mere. Câte mere au rămas dacă s-au luat 2?*

Fișa 103

Cu ajutorul acesteia se stabilește capacitatea copilului de a citi ora de pe un ceas cu cadran.

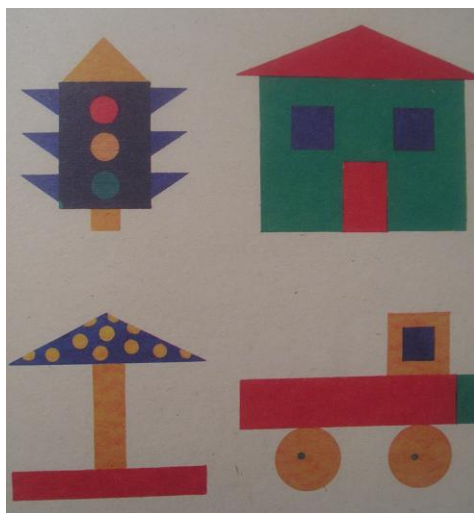
Fișa 104

Cu ajutorul acestei fișe se determină gradul de cunoaștere de către copil a figurilor geometrice.

În fața copilului sunt repartizate următoarele figuri geometrice (triunghi, cerc, pătrat, dreptunghi). Copilul este rugat să le denumească, după care i se prezintă câteva

figuri acoperite anterior cu o coală albă de hârtie; este rugat să le găsească printre ele pe acelea care i-au fost arătate anterior.

Particularitatea exercițiului constă în aceea că obiectele prezentate, dealtfel obiecte familiare copiilor sunt ilustrate stilizat, fiind compuse toate din patru figuri geometrice (triunghi, cerc, pătrat, dreptunghi) reprezentând fiecare un element bine integrate al celor patru obiecte.

fișa 104

Referitor la maniera de lucru a copiilor cu fișele 100-104, trebuie spus că cei sănătoși înțeleg sensul exercițiilor aritmetice simple și compuse (tab. 100 -102). Ei sunt în stare ca independent să compună un plan de rezolvare a exercițiului și să identifice elementele lipsă. În cazul în care copilul întâmpină greutăți, ele pot fi depășite cu ajutorul întrebărilor sugestive.

Toți copiii sănătoși de 7-8 ani pot determina ora după ceas (fișa. 103), pot diferenția și denumi figurile geometrice.

Copiii care prezintă retard mintal au greutăți în a-și însuși operațiile aritmetice simple. Ei nu sunt în stare să compună un exercițiu din elemente date și nu le pot găsi pe cele lipsă. Totodată înțeleg cu greu structura exercițiilor compuse și persistă să le rezolve printr-o singură etapă asemănător celor simple. Acești copii au probleme în construirea judecății consecutive și logice. Ei nu pot rezolva exerciții complicate fără ajutor. Nu sunt în stare să determine corectitudinea rezolvărilor lor.

Fișele 105-109 se folosesc în scopul determinării particularităților de citire, scris și cunoașterea gramaticii. Pentru determinarea tehnicii lecturii și abilităților de exprimare a textelor citite pot fi folosite fișele 41, 59.

Copiii sănătoși în vârstă de 7 ani cunosc alfabetul, știu să despartă în silabe și să compună cuvinte. Ei înțeleg sensul textelor simple. În procesul de instruire încep să învețe să scrie, să citească și să folosească regulile gramaticale. Își îmbogățesc bagajul de cunoștințe. Unii copii scriu urât și comit unele greșeli, însă toți copiii sănătoși își exprimă interesul vădit față de activitățile propuse și înțeleg scopul exercițiilor.

Copiii cu retard intelectual nu-și însușesc vocabularul decât în jurul vârstei de 7-8 ani, fără să poată însă să unească literele în silabe; pot citi doar pe litere. Înțeleg cu greu sensul textului pe care îl citesc și întâmpină greutăți foarte mari la scris (denaturează forma literelor, nu iau în considerație rândurile) și în folosirea regulilor gramaticale. Maniera în care copiii cu retard mintal își formulează răspunsurile orale vorbește despre bagajul redus de cuvinte al acestora, lipsa cunoștințelor de construcție a frazelor și insuficienta lor creativitate în compunerea povestirilor. Ei nu pot beneficia de ajutorul acordat, de metodele de lucru deja însușite în exercițiile propuse.

Fișele 105-109 sunt utile pentru determinarea auzului fonematic, abilităților de scris-citit, capacității de concentrare a atenției, cunoașterii și capacității de aplicare a unor reguli (de ex: regula compunerii sunetului „chie”; regula despărțirii în silabe)

Fișa 105

Exercițiul 1 Compune din următoarele litere (copilul are literele distribuite aleatoriu în față) cuvintele:

NAS; URECHE; SĂPUN; MÂNĂ; SANIE

Pronunță cuvintele corect. Spune câte vocale și câte silabe sunt în aceste cuvinte.

Exercițiul 2 Spune-mi câteva cuvinte cu literele *m* și *n*.

Fișa 106

Exercițiul 1. Citește și copiază următoarele două propoziții. Subliniază consoanele.

Mama gătește.

Copiii se joacă bucuroși în parc.

Exercițiul 2 **Copiază textul și adaugă cuvintele potrivite.**

Ionuț deschide.....
(imaginea unui dulap)

Oana îmbracă.....
(imaginea unei rochii)

Fișa 107

I se prezintă copilului fișa și este rugat să execute exercițiile.

Alege cuvintele care indică acțiunile, caracteristicile și ființele care se potrivesc fiecărei întrebări din paranteză :

Acțiune: *păsările* (ce fac?)
 învățătorul (ce face?)

Caracteristici: *cerul* (cum?)
 tabloul (cum?)
 stejar (ce fel de copac?)

Ființe: *latră tare* (cine?)
 miaună mult (cine?)

Fișa 108

I se prezintă copilului fișa și i se cere să rezolve exercițiile cu conținut divers; al doilea și al treilea exercițiu pot fi executate oral.

Scrie textul după dictare și explică ortografia cuvintelor subliniate.

Copiii fug pe câmp. Ionuț a găsit sub brad o ciupercă.

Formează familia de cuvinte a următoarelor cuvinte: *ciupercă*; *brad*

Fișa 109

Exercițiul constă în compunerea de către copil a unei povestiri. Aceasta ne permite să stabilim în ce măsură este copilul capabil să-și folosească experiența, imaginația creativă și să respecte consecutivitatea logică.

Compune fraze cu cuvintele: *copiii, vacanțele.*

Compune o povestioară cu cuvintele: *Ionuț, vară, râu.*

Fișele pentru copiii care au absolvit clasa a II-a (vârsta de 8, 9 ani)

Cu ajutorul fișelor 110 -118 sunt testate aptitudinile matematice și metodice.

Fișa 110

Îi se prezintă copilului fișa și îi se cere să rezolve exercițiile din el pentru a putea aprecia nivelul cunoștințelor de tabla înmulțirii și împărțirii pe care acesta le are, precum și gradul de însușire a operațiilor de calcul. Copiilor li se poate cere rezolvarea exercițiilor fie oral, fie scris.

$$(39 + 27) : 2 =$$

$$(43 - 38) \times 2 =$$

$$(80 - 45) \times 3 =$$

$$(67 : 7) \times 6 =$$

$$(84 - 28) : 7 =$$

$$(36 : 4) + 81 =$$

$Z + 40 = 50$
$75 - z = 60$
$238 + z = 420$
$112 - z = 93$
$24 : z = 80 - 76$
$49 : z = 3 + 4$

Fișăe 111, 112

În aceste două fișe este propus un material matematic. Cu ajutorul acestor fișe se determină aptitudinile de calcul aritmetic. În afară de aceasta se determină cunoașterea noțiunilor de „mai mult”, „mai mare”, „egal”, operațiile de comparare.

111. Pune semnul $\geq$, $\leq$ sau $=$ între rezultatul operațiilor din coloana stânga comparativ cu coloana din dreapta.

$382 + 8 \dots 125 + 66$

$1m26 \text{ cm. } \dots 126 \text{ cm}$

$431 + 5 \dots 825 - 16$

Completați pătratul liber în așa fel încât în toate direcțiile să fie 15.

8	1	
		7
4		2

112

Găsește suma numerelor 34 și 28.

Găsește diferența numerelor 160 și 120.

Află suma numerelor 22 și 4.
 Găsește diferența dintre 90 și 2.
 Mărește-l pe 12 de 3 ori.
 Mărește-l pe 72 cu 2.
 Cu cât e mai mare 690 decât 308?

Fișa 113

I se propun copilului câteva exerciții cu ajutorul cărora se poate vedea în ce măsură și-a însușit atât operațiile de calcul cât și noțiunile aritmetice: *scăzător*, *descăzut* și *diferență*. Exercițiul se execută oral.

Scăzătorul		24	93		48	37	
Descăzutul	17		56	32		19	22
Diferența	48	15		51	18		67

Fișa 114, 115

În aceste două fișe sunt ilustrate ..Se determină abilitățile de compunere a textului unei probleme conform imaginii și însemnărilor mici. Exercițiile se execută oral. Cerințele formulate de examinatori vor fi în cazul ambelor exerciții: compune și rezolvă problema.

114. Compune și rezolvă problema

115. Compune și rezolvă problema

I 50

cu 8 mai puțin

45

cu 6 mai mare

Fișa 116

I se citește copilului conținutul exercițiului și i se cere să-l rezolve. Acțiunile acestuia permit examinerilor să determine capacitatea copilului de rezolvare aritmetică a problemelor de calcul .

Băiețelul a cumpărat 6 felicitări identice cu 26 ron. De câți bani are nevoie pentru 8 felicitări?

Învățătoarea aduce în clasă 32 de caiete, cărți cu 16 mai puține, iar creioane de 3 ori mai multe decât cărți. Câte creioane a adus învățătoarea în clasă?

Fișa 117

I se citesc copilului exercițiile și i se cere să le rezolve în minte. Exercițiul urmărește surprinderea rapidității și corectitudinii calculelor, precum și puterea de concentrare a atenției.

Cerința: Rezolvă problemele.

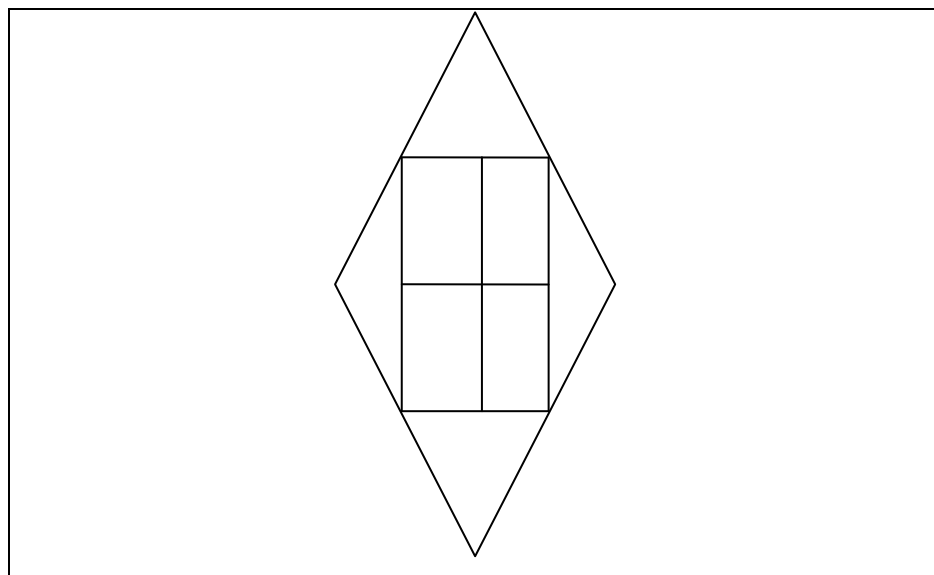
Petrică are 19 ani. Victor este cu 7 ani mai mic. Câți ani are Victor?

Petre este mai mic decât sora lui cu 8 ani. Sora lui are 16 ani. Câți ani are Petre?

Mama are 20 de mere; le dă Danei și Laurei câte 3 mere. Câte mere i-au rămas mamei?

Fișa 118

În fișă sunt ilustrate câteva figuri geometrice. Copilul este rugat să le denumească și să spună câte sunt. Totodată i se cere să găsească unghiurile: ascuțite, drepte și optuze. Se urmărește stabilirea cunoașterii de către copil a diferitelor forme geometrice și spiritul de observație.

Fișa 119

Copilului i se cere să îndeplinească următoarele sarcini:

- a) **Scrie textul după dictare și subliniază consoanele:** *Anotimp frumos. Soarele cel strălucitor luminează. Pârâiașele susură.*
- b) **Silabisește cuvintele:** *control, alergătură*
- c) **Găsește familia de cuvinte a cuvintelor:** *drum și pădure.*

Fișa 120

În fișă sunt prezentate două exerciții. Sarcina copilului este de a compune propoziții cu următoarele cuvinte: *sâmbătă* și *excursie* și o povestire care să conțină cuvintele: *soare, râu, odihnă, pajiște*.

Se determină nivelul de dezvoltarea a vocabularului, abilitățile de a construi fraze gramatical corecte și gradul de dezvoltare a imaginației creative.

Fișa 121

În fișă sunt date câteva exerciții cu ajutorul acestora se pot determina cunoștințele copilului despre numerele cardinale.

Completează pătratele libere.

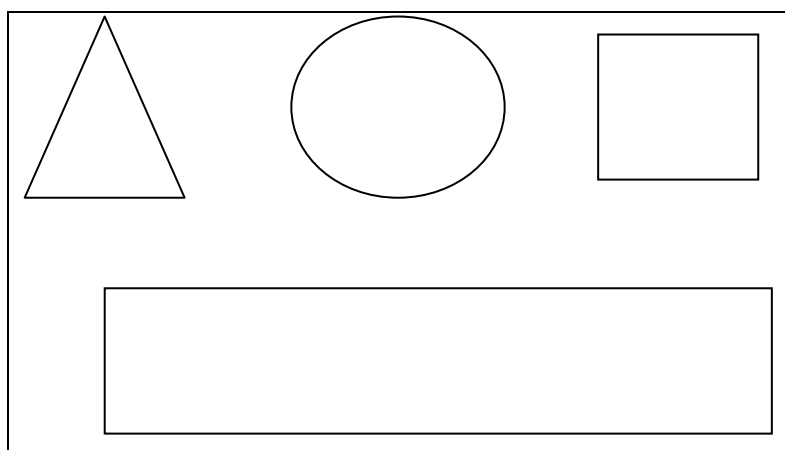
1	2		4	5		7			10
---	---	--	---	---	--	---	--	--	----

10	9		7			4		2	
----	---	--	---	--	--	---	--	---	--

Calculează.

$7 - 3 =$	$x + 3 = 8$	$9 - 2 =$	6
$+ x =$			
$5 + 4 =$	$6 - x = 4$	$4 + 3 =$	
$9 - x =$			

Denumeste figurile geometrice.

Fișa 122

Fișa este compusă din trei exerciții. Primele se rezolvă oral. Exercițiul surprinde gradul de dezvoltare a inteligenței matematice și a abilităților de calcul.

Cerința: **Rezolvă problemele**

a) *Victor are 6 cărți; 2 i le dă lui Bogdan. Câte cărți i-au rămas?*

b) *Pe masă erau 7 cărți. S-au mai adăugat 2. Câte cărți sunt în total?*

Condițiile din exercițiul 3 sunt prezentate vizual. Copilul trebuie să compună și să rezolve problema.

Cât costă în total cumpărăturile?

--

Fișele 123, 124

În fișă este prezentat un material cu ajutorul căruia se poate determina nivelul abilităților de lectură și scris și cel al însușirii materialului din programa școlară.

Cerința ex. 123: **Citește propozițiile**

a) *Mama a plecat. Laura se spală pe mâini. Alexandru desenează.*

Cerința exercițiului 124: **Formează și citește cuvintele.**

Imaginea unei pisici
mingi

PIS_CĂ

Imaginea unei bucăți de brânză

BR_NZĂ

imaginea unei

MI_GE

Fișa 125

Fișa are câteva exerciții cu ajutorul cărora se pot determina capacitatea copilului de a număra până la 20, nivelul de cunoaștere a operațiilor de calcul (adunare și scădere) și compunere a numerelor până la 20.

Cerințe:

a) Completează pătratele libere

1		3		
	7		9	

11	12			15
		18		20

$10 - 4 =$	$20 - 8 =$	$+ 5 = 20$
$16 - 10 =$	$16 - 4 =$	$- 3 = 12$
$9 - 4 =$	$13 - 5 =$	$8 + = 19$
$7 - 5 =$	$11 - 3 =$	$18 - = 12$

b) **Rezolvă exercițiile. Găsește răspunsurile și unește-le cu o săgeată.**

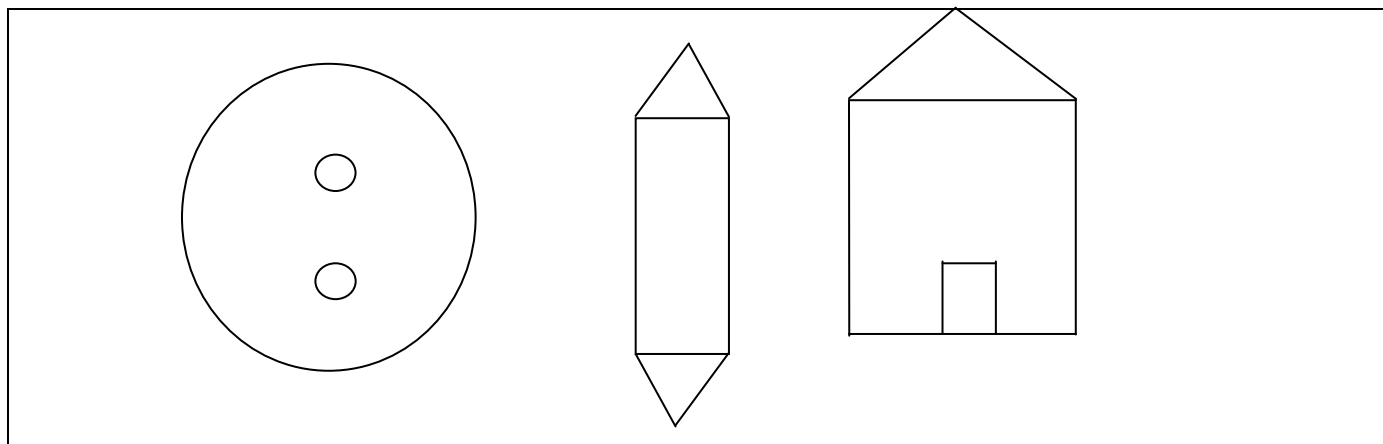
c) **Câte unități și câte zeci sunt în 18, 20, 16, 8?**

Fișa 126

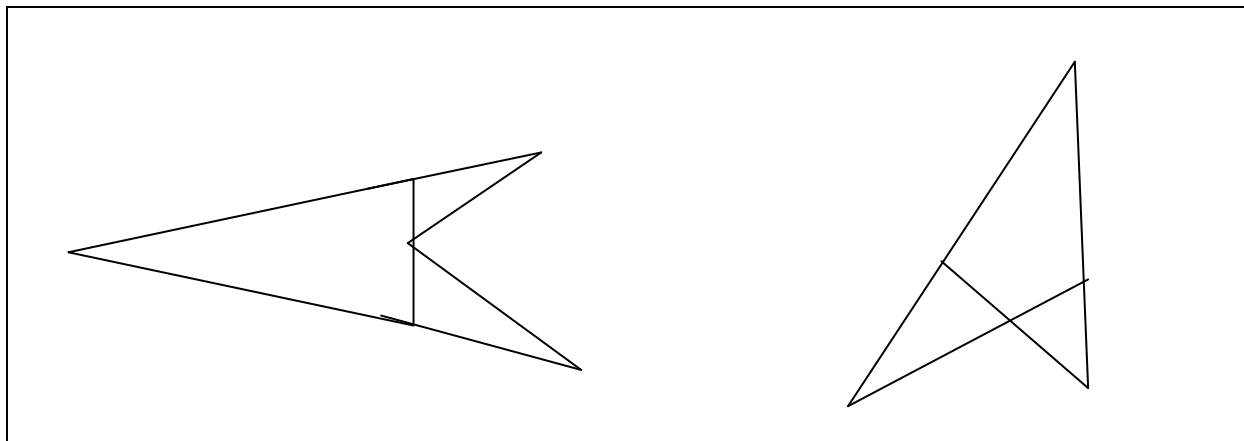
În fișă sunt date diferite figuri geometrice compuse și monezi a căror valoare este de asemenea compusă din unități mai mici. Exercițiul urmărește să determine spiritul de observație, gradul de cunoaștere a figurilor geometrice cât și capacitatea de concentrare a atenției.

Cerințe:

Denumeste forma fiecărui obiect

Spune câte triunghiuri sunt desenate.

Schimbă oral bani.

Fișa 127

În fișă sunt date trei exerciții cu ajutorul cărora se dorește determinarea capacității copilului de a opera cu noțiunile de „mai mult”, „mai puțin”, „egal” și executarea operațiilor de calcul până la 20. Totodată cel de al treilea exercițiu permite examinatorului să stabilească în ce măsură copilul poate numi ora după ceas (limba mică, limba mare, ora, minutele, mai devreme, mai târziu).

Copilului i se propun (pe rând) fișele, este rugat să le citească și să execute exercițiile.

Rezolvă problemele:

- a) *Mihai are 6 mere. Eliza cu 3 mere mai mult. Câte mere are Eliza?*
- b) *Laura are 8 prune, Ioana cu 2 prune mai mult. Câte prune are Ioana?*
- c) *George are 5 cuișoare, Florin are tot atât. Câte cuișoare au cei doi băieți în total?*

Spune cât este ceasul.

Fișele 128, 129

Cu ajutorul acestor două exerciții se pot determina cunoștințele de gramatică, bagajul de cuvinte, capacitatea de a pune în relație logică imaginile cu referentul verbal.

Cerințele exercițiului 128 sunt următoarele:

Spune câte cuvinte sunt în propoziții.

Desparte în silabe cuvintele subliniate.

Rostește cu voce tare cuvintele care denumesc ființe/obiecte și pe cele care denumesc acțiuni.

Laura și Victor citesc cartea.

Indică acțiunile specifice fiecărei ființe ori lucru indicat:

Calul (ce face?).....

Mașina (ce face?).....

Cerința exercițiului 129 este: **Compune propoziții după următoarele fișe și scrie-le pe hârtie. Subliniază cu o linie vocalele și cu două linii consoanele.**

Bibliografie

1. BIRCH, Ann (2000), *Psihologia dezvoltării*, Editura Tehnică, București
2. BONCHIȘ, Elena (2004), *Psihologia copilului*, Editura Universității din Oradea
3. BONCHIȘ, Elena, SECUI, Monica, (2004), *Psihologia vârstelor*, Editura Universității din Oradea
4. BOWLBY, J. (2011), *O bază de siguranță*, Editura Trei, București
5. CHATEAU, J. (1987), *Copilul și jocul*, Editura Științifică și Enciclopedică, București
6. CIOFU, Carmen (1989, 2002), *Interacțiunea părinți-copii*, Editura Științifică și Enciclopedică, București

7. CRETU, Tinca (2001), *Psihologia vârstelor*, Editura Departamentului de Învățământ Deschis la Distanță al Universității din București
8. GOLU P., VERZA E., ZLATE M. (1998), *Psihologia copilului*, Editura Didactică și Pedagogică, București
9. MUNTEAN Ana, (2006), *Psihologia dezvoltării umane*, Editura Polirom, Iași
10. PIAGET, J., INHELDER, B. (1980), *Psihologia copilului*, Editura Didactică și Pedagogică, București
11. PIAGET J. (1976), *Construirea realului la copil*, Editura Didactică și Pedagogică, București
12. PIAGET J., (1973), *Nașterea inteligenței la copil*, Editura Didactică și Pedagogică, București
13. ȘCHIOPU, Ursula, VERZA, E. (1997), *Psihologia vârstelor*, Editura Didactică și Pedagogică, București
14. UPPERT, F. (2012), *Traumă, atașament, constelații familiale. Psihoterapia traumei*, Editura Trei, București
15. VINCENT, Rose (1987), *Cunoașterea copilului*, Editura Științifică și Enciclopedică, București
16. WALLON, H. (1975), *Evoluția psihologică a copilului*, Editura Didactică și Pedagogică, București
17. ADLER, A. (1995), *Psihologia școlarului greu educabil*, Editura IRI, București
18. ALLPORT, G.W. (1994), *Structura și dezvoltarea personalității*, Editura Didactică și Pedagogică, București
19. BRAZELTON, B., GREENSPAN, S. (2000), *Nevoile esențiale ale copiilor*, Editura Trei, București
20. DEBESSE, M. (1970), *Psihologia copilului de la naștere la adolescență*, Editura Didactică și Pedagogică, București
21. DIMITRIU, C. (1973), *Constelația familială și deformările ei. Elemente de propedeutică a unei pedagogii familiale*, Editura Didactică și Pedagogică, București
22. EKMAN, P. (2011), *De ce mint copiii*, Editura Trei București
23. GOLU, P. (2001), *Psihologia învățării și a dezvoltării*, Editura Fundației Humanitas, București
24. LUYN, B., AKHTAR, S., LIVESLY W.J. (2009), *Tulburările severe de personalitate – cap. V-Tulburările de personalitate din perspectiva psihiatriei copilului și adolescentului*, Editura Polirom, Iași
25. PIAGET, J. (1980), *Judecata morală la copil*, Editura Didactică și Pedagogică, București
26. RANSCHBURG, J. (1979), *Frică, supărare, agresivitate*, Editura Didactică și Pedagogică, București
27. SLAMA-CAZACU, Tatiana (1975), *Dialogul la copii*, Editura Științifică și Enciclopedică, București
28. WILMSHURST, Linda (2007), *Psihopatologia copilului. Fundamente*, Editura Polirom, Iași